

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародного туризму і готельного бізнесу**

**СЕМБРАТ ОЛЕКСАНДРА ВОЛОДИМИРІВНА
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА**

на тему:

**Сучасний стан туризму та післявоєнна перспектива розвитку туристичної сфери
в Україні**

Спеціальність 242 Туризм

Освітньо-професійна програма Туризм

**Виконала студентка
групи Т-41
Сембрат О.В.**

**Науковий керівник:
канд. екон. наук, доцент
Гугул О.Я.**

ТЕРНОПІЛЬ – 2024

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Загально-теоретична характеристика процесу оцінки та прогнозування розвитку туризму у науковій літературі	
1.1. Зміст та поняття туризму як економічної категорії.....	6
1.2. Роль та значення туризму у розвитку країни.....	15
1.3. Загальні тенденції післявоєнне відновлення туристичної індустрії в контексті сталого розвитку	19
Висновки до розділу 1.....	23
Розділ 2. Дослідження особливостей оцінки сучасного стану туризму в Україні	
2.1. Статистичний аналіз сучасного стану ринку туристичних послуг в Україні	24
2.2. Аналіз стану туризму в Україні під час війни.....	30
2.3. Обмеження та проблеми функціонування туристичного ринку під час повномасштабної війни.....	44
Висновки до розділу 2	53
Розділ 3. Преспективи післявоєнного відновлення та розвитку туризму в Україні	
3.1. Напрямки та методи розвитку туризму в Україні у післявоєнний період.....	54
3.2. Розробка стратегії післявоєнного розвитку туризму в Україні	60
3.3. Аналіз ефективності реалізації запропонованих заходів.....	67
Висновки до розділу 3.....	75
Висновки.....	76
Список використаних джерел та літератури.....	80

ВСТУП

Актуальність дослідження. Туризм є однією з найважливіших галузей економіки, яка сприяє розвитку різних секторів, включаючи транспорт, гостинність, розваги та культуру. Для України туризм завжди мав велике значення, оскільки країна володіє багатою історичною та культурною спадщиною, різноманітними природними ландшафтами та гостинним населенням. Однак сучасний стан туризму в Україні зазнав суттєвих змін через військові дії, які почалися у 2022 році.

Війна значно вплинула на туристичну галузь, спричинивши зниження кількості туристів, руйнування інфраструктури та зменшення доходів від туризму. Однак, попри ці виклики, туристична галузь демонструє значний потенціал для відновлення та розвитку в післявоєнний період. Це пов'язано з рядом факторів, включаючи зростаючий інтерес до України як до туристичного напрямку, підтримку міжнародних організацій та урядові ініціативи, спрямовані на відновлення та розвиток туристичної інфраструктури.

Туризм є однією з ключових галузей економіки багатьох країн світу, відіграючи важливу роль у забезпеченні економічного зростання, створенні робочих місць та сприянні культурному обміну. Для України, з її багатою історією, культурною спадщиною та природними красотами, туризм завжди мав великий потенціал. Однак, сучасний стан туризму в Україні зазнав значних змін через військовий конфлікт, який почався у 2024 році та продовжується донині.

Війна завдала суттєвих ударів по туристичній галузі. зменшилась кількість туристів, були зруйновані численні туристичні об'єкти та інфраструктура, а також знизились доходи від туризму. Незважаючи на ці виклики, післявоєнний період відкриває нові можливості для відновлення та розвитку туризму в Україні. Це обумовлено не лише потребою у відбудові зруйнованих об'єктів, але й можливістю створення нових туристичних маршрутів, залучення міжнародних

інвестицій та просування іміджу України як безпечного та привабливого туристичного напрямку.

Актуальність даної дипломної роботи полягає у необхідності комплексного аналізу сучасного стану туризму в Україні та визначенні перспектив розвитку цієї галузі в післявоєнний період. Важливо дослідити, як війна вплинула на різні аспекти туристичної індустрії, та визначити шляхи подолання цих наслідків. Розуміння цих процесів дозволить розробити ефективні стратегії для відновлення та розвитку туризму, що сприятиме не лише економічному зростанню, але й покращенню міжнародного іміджу України.

Крім того, відновлення туризму може стати важливим фактором соціально-економічної стабілізації у післявоєнний період. Туристична галузь здатна створювати робочі місця, сприяти розвитку малого та середнього бізнесу, а також стимулювати інші сектори економіки. У контексті сучасних викликів та загроз, дослідження післявоєнної перспективи розвитку туризму в Україні є надзвичайно важливим та своєчасним.

Таким чином, дана дипломна робота має важливе наукове та практичне значення, оскільки її результати можуть бути використані для розробки конкретних заходів щодо відновлення та розвитку туристичної індустрії в Україні, що сприятиме її економічному та соціальному відродженню.

Розробкою даної проблеми займалися багато науковців, представники різних галузей науки. Барсукова, О. Н., Першина, Н. В., Угрюмова С. В., Фролова, Є. В., Волков С. К., Кабанова Є. Є., Першина, Н. В., Агаларова, Є. Г. Та інші.

Але, незважаючи на це, сьогодні існує потреба у дослідженні, яке б узагальнило, систематизувало існуючі відомості з даної проблеми.

Враховуючи все вищесказане, нами і була обрана тема дипломної роботи. "Сучасний стан туризму та післявоєнна перспектива розвитку туризму в Україні".

Об'єкт дослідження – Туристична галузь України в умовах сучасного стану та післявоєнного періоду.

Предмет – Сучасний стан туризму в Україні, його проблеми, виклики та перспективи розвитку у післявоєнний період.

Мета роботи - Визначити сучасний стан туристичної галузі в Україні та розробити рекомендації щодо її відновлення і розвитку в післявоєнний період.

Відповідно до мети були визначені наступні **завдання**.

- 1) Дати загально-теоретичну характеристику процесу оцінки та прогнозування розвитку туризму у науковій літературі;
- 2) провести дослідження особливостей оцінки сучасного стану туризму в Україні;
- 3) визначити можливі перспективи післявоєнного відновлення та розвитку туризму в Україні.

Для розв'язання поставлених завдань нами були використані такі **методи дослідження**. теоретико-критичний аналіз літератури з теми дослідження; зіставлення, узагальнення і синтезування здобутої інформації тощо.

Робота може бути використана студентами ВНЗ для підготовки до семінарських занять, також може бути використана викладачами для проведення лекції, практик тощо.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 51 найменування. Повний обсяг роботи. 79 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕСУ ОЦІНКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

1.1. Зміст та поняття туризму як економічної категорії

Туризм представляє собою масштабний феномен з численними аспектами, який впливає не лише на індивідуальність особи, але й на розвиток суспільства в цілому. Швидкий розвиток масового туризму у другій половині XX століття, розширення його функцій та глобалізація вимагають системного підходу до його вивчення. Туризм як об'єкт дослідження охоплює широкий спектр наук, таких як географія, економіка, культурологія, рекреація, історія, психологія, право, статистика, соціологія, політологія, філософія і т. д. Міждисциплінарний підхід дозволяє врахувати різноманітні аспекти територіальної організації та розвитку туризму, а також його вплив на різні сфери суспільства.

Турист є основним споживачем туристичних послуг, і його потреби та вподобання визначають види туризму, структуру туристичного продукту та загальний стан туристичної галузі. Для успішного наукового дослідження необхідно чітко визначити терміни та поняття, які забезпечують єдиний підхід до аналізу діяльності туристичних підприємств [23, с. 56].

Туризм, як багатоаспектне явище, вивчається різними науками, такими як географія, економіка, медицина, психологія, соціологія, право, політологія, інженерія, архітектура, історія та культурологія. Кожна наука розглядає туризм з власної перспективи, враховуючи різні аспекти, такі як просторові, санітарно-медичні, освітні, правові, економічні та соціальні.

Значущість туризму для сучасного суспільства вимагає широкого застосування різноманітних наукових підходів для ефективного управління його

розвитком на різних рівнях. Визначення туризму різними науками може варіюватися в залежності від галузі та мети дослідження.

Огляд сучасних підходів до трактування понять варто починати з довідкової літератури. Найпоширенішим у такій літературі є визначення "туризму" як подорожей, які відбуваються за певними маршрутами як у власній країні, так і за її межами. За думкою авторів, характерними рисами таких подорожей є пізнавальна мета та присутність спортивних елементів. Інша група авторів розглядає туризм як тимчасовий виїзд осіб із місця постійного проживання з різними цілями, такими як відпочинок, оздоровлення, ділові справи і т.д., без проведення оплачуваної діяльності.

Також, В.Т. Бусел розглядає поняття "туризм" більш широко, включаючи як подорожі, так і тимчасовий виїзд з місця постійного проживання, тобто поєднуючи обидва ці підходи. Шведова Н.Ю. зосереджується на трактуванні туризму як виду спорту або подорожей, які здійснюються для відпочинку та освіти.

Ці визначення поняття "туризм" не повністю відображають специфіку туризму, що стосується видів відпочинку та підприємницької діяльності у наданні туристичних послуг.

У довідковій літературі також немає єдиного розуміння поняття "турист", оскільки воно вживається у широкому розумінні. Більшість авторів вважають туриста людиною, яка займається туризмом, але в словнику законодавчих термінів це поняття більш конкретизоване. турист - особа, яка здійснює подорожі з різними цілями від 24 годин до 6 місяців без оплачуваної діяльності та з обов'язковим виїздом з країни або місця перебування в певний строк [34, с. 67].

Також варто зауважити, що в навчальній літературі відсутній єдиний підхід до визначення понять "туризм" і "турист". Більшість авторів розглядає туризм як тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання, хоча є й інші трактування, наприклад, як вид економічної діяльності чи рекреації.

Це визначення досить спеціалізоване, адже воно не враховує всі аспекти та взаємозв'язки у сфері туризму. За словами М.І. Колосінської, можна виділити чотири підходи до розуміння цього поняття. соціально-культурний (функціональний), нормативний, міграційний та економічний. В.А. Черненко вважає, що туризм можна трактувати як соціальне явище, тимчасовий виїзд осіб з місця проживання, метод приваблення іноземної валюти, систему підприємств, галузь господарства та сукупність відносин та явищ.

Це розуміння туризму, яке описано у науковій літературі, практично не спростовується. Навпаки, з останніх досліджень можна зробити висновок, що вчені, такі як В.К. Федорченко, І.М. Мініч, Н.Яновська та інші, повністю підтримують його.

Закон України "Про туризм" визначає туризм як тимчасовий виїзд особи з місця проживання з різними цілями та без оплачуваної діяльності у місці, куди особа вирушає. Цей підхід враховується більшістю авторів навчальних посібників. Проте є різні точки зору на термін тривалості подорожі. Деякі вважають, що подорож повинна тривати від 24 годин до одного року, таку позицію виражають В.Ф. Кифяк та А.П. Дядечко. Інші, такі як Л.І. Шваб, М.М. Костриця та І.М. Школа, визначають термін з 24 годин до шести місяців. Згідно з автором цієї статті, період подорожі повинен становити від 24 годин до одного року, відповідно до законодавства України [21, с. 46].

В результаті цього дослідження були виявлені основні характеристики туризму.

Отже, туризм можна визначити як вид діяльності, що передбачає виїзд за межі звичайного місця проживання з метою оздоровлення, пізнання, професійної діяльності, але без оплачуваної праці в місці перебування. Туристами вважаються ті, хто подорожує Україною чи за її межі з неперервним

періодом від 24 годин до одного року та без оплачуваної діяльності, з обов'язком залишити країну чи місце перебування у визначений термін.

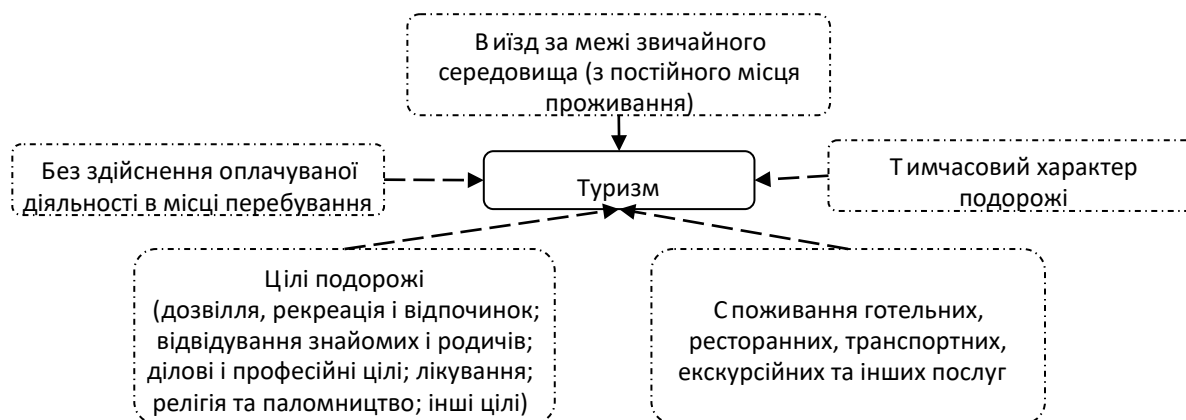

Рис. 1.1. Характерні ознаки туризму

Отже, характеристики туризму включають.

- Переміщення поза звичайне місце проживання, оскільки подорожі в межах звичайного середовища не вважаються туризмом.
- Тимчасовий характер подорожі, який, зазвичай, обмежується періодом не більше 12 місяців.
- Відсутність оплачуваної діяльності в місці перебування, коли головною метою є неоплачувана діяльність.
- Споживання різних послуг, таких як готельні, ресторани, транспортні та екскурсійні, пов'язаних з подорожжю [18, с. 34].
- Цілі подорожі, які чітко визначають види діяльності, пов'язані з туризмом.

У період зародження туризму в кінці 19 століття науковий інтерес до цієї галузі почав зростати, що відобразилося в з'яві спеціалізованих наукових праць та академічних закладів. Перші наукові роботи, які з'явилися в 1880-1890 роках, вже містили важливі терміни та поняття, включаючи термін "туризм". Наукові установи та спеціалізовані навчальні заклади, такі як Вище училище готельного

господарства і транспорту в Дюссельдорфі, або Інститут туризму при Вищому торговому училищі у Берліні, стали центрами наукових досліджень у галузі туризму.

По мірі розвитку туризму і збільшення інтересу до нього вчені та науковці продовжили розробляти нові теорії і методики дослідження. Зокрема, у другій половині 20 століття туризм став об'єктом багатьох міждисциплінарних досліджень, які охоплюють не лише економічні аспекти, але й соціальні, культурні та середовищеві питання. Такий підхід дозволив більш повно охопити складність та різноманітність туристичного явища.

Отже, розвиток наукових досліджень у галузі туризму відображає важливі етапи у формуванні та розумінні цієї сфери, а також виявляє постійний інтерес до вивчення та пізнання туристичного явища як такого [24, с. 67].

Туризм в Європі відігравав ключову роль у розвитку цієї галузі завдяки своїм першим науковим дослідженням і навчальним закладам. Проте, необхідно враховувати також вплив Сполучених Штатів Америки, які внесли свій вклад у розширення області туризму. Наприклад, Університет Вашингтона запропонував першу навчальну програму з туризму та ресторанного бізнесу, а вчений Браун вперше використав термін "рекреація" у своїй роботі про бізнес рекреаційних послуг.

Після Другої світової війни було створено Асоціацію наукових експертів з туризму (AIEST) з метою поліпшення галузі подорожей в усьому світі. Регулюючі органи і наукові школи з'явилися завдяки видатним науковцям, таким як юрист Бернекер та Г. Валтерспіль в Австрії, а також радянським дослідникам, які активно вивчали туризм, таким як В. Азар та В. О. Квартаньов.

На сьогоднішній день в Україні спостерігається значний прогрес у туристичній галузі та суміжних сферах, завдяки активній науковій діяльності. Наші вчені активно вивчають географію туризму, просторові аспекти, розміщення туристичних ресурсів та інші аспекти, що відіграють важливу роль у

розвитку цієї галузі. При цьому великий внесок у наукові дослідження та розвиток українського туризму зробили такі вчені, як О.О. Бейдик та М.П. Крачило. Проте важливо враховувати й внесок іноземних дослідників у розвиток цієї галузі, оскільки туризм є взаємодією різних сфер, включаючи економіку, культуру, історію та соціологію [39, с. 65].

Розвиток сфери туризму неперервно знаходить нові тенденції, на які вона має реагувати. Для задоволення базових потреб цієї галузі важливо.

1. Розширювати мережу вищих навчальних закладів, спеціалізованих у галузі туризму.
2. Збільшувати кількість дослідників у цій сфері для постійного аналізу і вивчення.
3. Розширювати видання навчальної та спеціалізованої літератури.
4. Розвивати програми інвестування в туристичну галузь, зокрема, розробляти програми для інвесторів та державного бюджету, спрямовані на підтримку науки та освіти.
5. Поглиблювати теорію туризму для більш ефективного розуміння цієї галузі.

У своїй роботі 1974 року "Туризм. минуле, сучасне і майбутнє" Хейман визначив туризм як тимчасове короткотермінове переміщення людей в інші місця, що відрізняються від їхнього звичайного місця проживання та праці, а також їхня діяльність під час перебування в цих місцях, що є подібним до визначення Беркарта та Медліка.

Згідно з висловлюванням О. Любіцевої, туризм є невід'ємною частиною суспільного життя і є однією з стійких складових світової економіки, вважаючи його перспективним напрямом соціально-економічного розвитку [17]. В. Гуляєв розглядає туризм як тимчасові виїзди громадян, іноземних громадян та осіб без громадянства з їхнього постійного місця проживання з метою спілкування,

оздоровлення, пізнання і т.д., без зайняття оплачуваною роботою відповідно до законів країни (місця) тимчасового перебування [18, с. 43].

М. Біржаков описує туризм як тимчасове пересування людей з їхнього звичайного місця проживання до інших регіонів або країн у період відпочинку, оздоровлення, сприйняття гостинності, здобуття освіти або культурного пізнання, релігійних або професійно-ділових метою, за відсутності оплачуваної роботи на місці перебування.

М. Кабушкін визначає туризм як економічну сферу, що включає в себе діяльність туроператорів, посередників та організаторів. Організація Об'єднаних Націй визначає туризм як всі види переміщень населення, які не пов'язані із зміною місця роботи і проживання, і здійснюються з метою відпочинку, участі в наукових, ділових та культурних подіях.

Розміри туристичної економіки залежать від кількості людей, які мають подібні потреби та бажання подорожей. Збільшення числа туристів сприяє розвитку виробництва туристичних товарів та послуг і створенню нових робочих місць. Туризм став важливою галуззю економіки багатьох країн, що відобразилося у створенні Всесвітньої Туристичної Організації (COT) у 1975 році. Україна є повноправним членом організації з 1997 року.

COT зосереджується на п'яти основних напрямках.

1. Впровадження інновацій у цифрову трансформацію для створення ефективнішого туризму.
2. Збільшення конкурентоспроможності міжнародного туризму для приваблення більше інвестицій та підтримки бізнесу.
3. Створення нових робочих місць та підвищення кваліфікації персоналу.
4. Розвиток стійкої бази для безпечних та безперервних подорожей.
5. Збереження та використання потенціалу регіонів для захисту культурної та природної спадщини та підтримки громад.

Щодо України, серед найбільш розвинених форм туризму можна виділити.

1. Лікувально-оздоровчий туризм, спрямований на проведення оздоровчих процедур для лікування хронічних захворювань.
2. Лижний туризм, популярний серед любителів спорту, які прокладають маршрути на різній складності.
3. Рекреаційний туризм, спрямований на відпочинок та відновлення фізичного та психічного здоров'я.
4. Водний туризм, який може бути екстремальним, включаючи сплави на річках та використання водного транспорту.
5. Етнічний туризм, що полягає у відвідуванні місць, пов'язаних з родинною спадщиною або культурними традиціями.
6. Паломницький туризм, який популярний серед віруючих, що подорожують для відвідування святих місць та об'єктів поклоніння.
7. Пригодницький туризм, який включає незвичайні подорожі з використанням квестів, нетрадиційного транспорту та інших екстремальних видів відпочинку [29, с. 45].

Фактори, що сприяють розвитку туризму, включають зростання доходів населення, скорочення робочого часу, збільшення стресових ситуацій, розвиток транспортної інфраструктури для туристичних поїздок, розвиток інформаційних технологій та спрощення митних процедур.

Міжнародний туризм взаємодіє з різними галузями бізнесу, такими як банківська та страхова сфери, впливаючи на економіку, політику, культуру та ресурси країни. Країни обирають певні напрями розвитку, такі як транспорт, розваги, гастрономія та розміщення туристів, для максимізації прибутку.

Міжнародний туризм сприяє не лише популярним напрямкам, а й дослідженню нових, стимулюючи економічний розвиток та підтримку депресивних районів через різноманітні туристичні ініціативи.

Міжнародний туризм може стати ключовою стратегією для досягнення розвиткових цілей країни, таких як підвищення добробуту населення, стабільний економічний розвиток, забезпечення робочих місць та задоволення соціальних потреб через регіональний розвиток. Однак для того, щоб міжнародний туризм приносив користь країні чи регіону, політичний сегмент повинен звернути увагу на розвиток туристичної індустрії та створення сприятливих умов [23, с. 78].

Туризм відіграє ключову роль у сучасній економіці і потребує постійного розвитку. Всесвітня туристична організація розробила низку рекомендацій у таких сферах.

Міжнародний туризм, що є лише одним аспектом туризму, характеризується подорожами за межі країни проживання. Для легалізації та підтримки порядку в'їзду та виїзду з країни, необхідно встановлення різноманітних формальностей, таких як візи, паспорти, медичне страхування та валютний обмін, щоб запобігти незаконному туризму та забезпечити безпеку.

Міграційна служба забезпечує виконання всіх правил в'їзду та виїзду, а також проводить необхідну перевірку. У зв'язку з обмеженнями COVID-19, для в'їзду можуть знадобитися антигенні тести чи довідки про вакцинацію, визнані в конкретних країнах. Будь-які зміни в законодавстві можуть вплинути на процес в'їзду.

Кожна формальність, пов'язана з подорожами за кордон, є особливістю міжнародного туризму. Різниці в грошових системах, формальні бар'єри для вільного пересування та мовні різноманітності впливають на розвиток туристичних зв'язків.

Інший аспект міжнародного туризму - його вплив на платіжний баланс країни. Туристи вносять валюту, активізуючи платіжні системи та створюючи пасиви в балансі.

Розвиток туризму є складним та різноманітним, постійно змінюючись відповідно до потреб туристів та сучасного світу. Міжнародний туризм

залишається однією з найприбутковіших сфер у багатьох країнах. Інвестиції та розвиток вітчизняного туризму є важливими, оскільки країна має потенціал стати однією з найбільш привабливих у цій галузі за рахунок своєї культурної, архітектурної та природної спадщини.

1.2. Роль та значення туризму у розвитку країни

Туризм – це активність людей, які вирушають у подорожі та перебувають поза своїм звичайним оточенням протягом не більше одного року поспіль. Ці подорожі можуть бути пов'язані з відпочинком, діловою або іншою діяльністю, що не має прямого зв'язку з їхнім основним заняттям, і фінансується з джерела відвідуваного місця. За останні чверть століття масштаби туризму як економічного та соціального явища значно розширилися. Проте відсутність повної статистичної інформації про характер, розвиток і наслідки туризму ускладнює завдання для урядів, бізнесу та громадян у реалізації державної політики та ефективного підприємництва.

Сьогодні особлива увага приділяється ролі, яку туризм відіграє або може відігравати в економіці, як прямо, так і опосередковано, включаючи створення доданої вартості, забезпечення зайнятості, особистого доходу, державних надходжень тощо. Останні роки свідчать про зростаючий інтерес до розуміння економічних наслідків туризму, і різні країни та міжнародні організації активно розробляють методи оцінки його економічної значущості [18, с.68].

Зміни в характері туристичних даних для державного та приватного секторів потребують надійної інформації та показників для підвищення достовірності оцінок, що стосуються економічного внеску туризму. Необхідність отримання даних, які були б статистичними, регулярно оновлюваними, базувалися на надійних джерелах та були б порівняльними в часі, на міжнародному рівні і в макроекономічних рамках, визначається важливістю такої

інформації для всебічного розуміння впливу туризму на економіку. Дані також мають охоплювати різноманітні аспекти, включаючи аналіз попиту, вплив на виробництво, зайнятість, торгівлю, платіжний баланс, а також вплив на державний та особистий дохід.

Товари та послуги, які споживають туристи, охоплюють транспорт, місця розміщення, харчування та розваги, які можна розглядати як характерні для туризму. Залежно від маршруту, мети та індивідуальних особливостей кожного туриста, ці елементи можуть відрізнятися за своєю природою, якістю та кількістю. Вивчаючи туризм, важливо систематично та регулярно враховувати всі ці компоненти [45 ,с. 67].

Комерційна спрямованість туристичних підприємств сприяє розвитку туристичного та сервісного секторів, а також породжує попит на виробництво сувенірів та товарів, призначених для туристів. Це призводить до формування туристично-сервісного комплексу як самостійної галузі, яка утворює туристичну індустрію.

Термін "туристична індустрія" має різноманітні визначення, одним з перших та успішних було запропоноване на Конференції ООН з торгівлі та розвитку в 1971 році. Згідно з цим визначенням, туристична індустрія - це сукупність видів діяльності, які мають на меті створення товарів та послуг для подорожуючих осіб. Фахівці з туризму М.Є. Немоляєва і Л.Ф. Ходорков описують сучасну туристичну індустрію як сукупність галузей, що задовольняють потреби тимчасового переміщення людей з будь-якою метою, крім професійної діяльності, що оплачується країною-господарем.

Визначення туризму, розроблене під час Уругвайського раунду ГАТТ, охоплює різноманітні види діяльності та послуг, такі як туроператорська та турагентська діяльність, пасажирський транспорт, розміщення та харчування, а також рекреаційні, культурні, спортивні та розважальні послуги, а також додаткові послуги (гіди, конгреси, страхування), а також торговельні та медичні

послуги. Туристична індустрія включає різні суб'єкти, такі як фірми, туроператори, турагенти, підприємства розміщення, харчування, транспортні компанії та інші, які спеціалізуються на наданні товарів і послуг для туристів.

Після ухвалення Статистичною комісією в 1993 році Рекомендацій щодо статистики туризму, представлених на Оттавській конференції, ЮНВТО та ОЕСР розробили концептуальну основу для створення допоміжного рахунку туризму. Згідно з цією концепцією, визначено перелік характерних видів діяльності для туризму, включаючи готелі та аналогічні заклади, володіння другими будинками, ресторани, послуги залізничного, дорожнього, водного та повітряного пасажирського транспорту, а також інші транспортні та допоміжні послуги, оренду транспортного устаткування, туристичні агентства, послуги в області культури, а також спортивні та рекреаційні послуги [26, с. 65].

Отже, туристична індустрія охоплює сукупність закладів розміщення, транспортних засобів, місць громадського харчування та інших об'єктів, які мають різноманітні цілі, такі як розваги, освіта, бізнес, оздоровлення, спорт і інше. Цей сектор включає підприємства, які надають екскурсійні та гідські послуги. Туристична індустрія має значну матеріально-технічну базу, яка створює робочі місця для великої кількості людей і тісно взаємодіє з усіма галузями економіки.

Товари та послуги, які надаються в туристичній індустрії, призначені для задоволення потреб подорожуючих і необхідні для їхніх поїздок. Особливістю цієї галузі є те, що вона поєднує в собі як матеріальні (товари), так і нематеріальні (послуги) складові, що робить економіку цього сектора особливою і складною. Основою продукції туристичної індустрії є надання послуг, хоча також важливо враховувати матеріальний аспект.

Можна класифікувати підприємства туристичної галузі як первинні (спрямовані безпосередньо на обслуговування туристів), вторинні (обслуговують переважно туристів, але також приймають місцевих жителів) та третинні

(переважно обслуговують місцевих жителів, але можуть мати туристичний спрямований). Туристична індустрія - це самостійний галузевий комплекс, що включає різні спеціалізовані підприємства, необов'язково пов'язані безпосередньо з туризмом, такі як транспорт, харчова промисловість, сфера послуг та інші. З економічної точки зору, туристична індустрія - це комплекс, що об'єднує матеріально-технічну базу, сировину та робочу силу. Туристична індустрія взаємодіє з усіма галузями економіки та ґрунтується на матеріально-технічній базі, що є ключовим елементом її розвитку [23, с. 46].

Матеріально-технічна база туризму включає широкий спектр об'єктів, таких як туристичні агентства, готелі, туристичні майданчики, заклади громадського харчування та торгівлі, автотранспортні компанії, пункти прокату туристичного спорядження та реманенту, агентства з продажу турпутівок, служби контролю та рятування (пости), туристичні клуби, станції та інші.

Класифікація об'єктів матеріально-технічної бази туризму базується на трьох основних критеріях. види наданих послуг, економічні аспекти та форми власності господарюючих суб'єктів.

В цілому, туристична індустрія сильно залежить від природних ресурсів. Ця база має бути привабливою для відпочиваючих і, перш за все, зберігати природну недоторканість. Природні території повинні мати відповідні розміри для запобігання перенаселення туристами та бути захищеними від різних ризиків, таких як забруднення, отруєння рослинами та наявність небезпечних тварин чи комах. Розвиток туризму має відбуватися в місцевостях, що є вільними від стихійних лих.

1.3. Загальні тенденції післявоєнне відновлення туристичної індустрії в контексті сталого розвитку

Важливість туристичної галузі для економіки країни, особливо її мультиплікативний вплив на інші галузі виробництва (наприклад, завантаженість готелів та закладів громадського харчування, збільшення оборотів роздрібної торгівлі й послуг, розвиток будівництва та транспортної інфраструктури, збільшення робочих місць та доходів місцевого населення, вторинний попит на товари і послуги, надходження податків тощо), вимагає перегляду та вдосконалення бізнес-процесів у туристичному секторі з урахуванням сучасних підходів, зокрема принципів концепції сталого розвитку.

У нових туристичних напрямках часто запускаються проекти будівництва великих готелів, які можуть призводити до більшого навантаження на довкілля та створювати більше відходів, порівняно з місцевими громадами. Туристи часто використовують значні ресурси, такі як вода, енергія та паливо, що може поглиблювати проблеми місцевого населення. Оскільки саморегуляція туристичної індустрії має свої межі, а екологічні питання стають все більше економічною проблемою, потрібні державна підтримка та заходи для стримування стихійного розвитку туризму.

Розв'язання наявних негативних аспектів та створення умов для сталого розвитку туризму стали одними з пріоритетів у забезпеченні сталого розвитку суспільства. Світовим трендом останнім часом став сталий туризм, який передбачає не лише мінімальний вплив на довкілля, а й активну турботу про його збереження.

Сталий розвиток туризму базується на концепції сталого розвитку, яка об'єднує ідеї різних наук та спрямована на створення взаємодії між людиною і природою з метою сприяння економічному зростанню та розвитку глобальної стратегії, спрямованої на збереження і відновлення біосфери [28, с. 55].

Концепція сталого туризму охоплює такі напрями.

а) Екотуризм, який включає в себе велосипедні та пішохідні маршрути, спостереження за флорою та фауною, екскурсії на відкритому повітрі та гастрономічний туризм, де використовуються місцеві та сезонні продукти.

б) Заходи, спрямовані на розвиток місцевої економіки та культури, такі як споживання місцевих продуктів та послуг для підтримки виробників місцевості та інтерес до культурної спадщини через навчання та повагу до місцевої природи та людей.

в) Поважливе ставлення до природи, що включає уникання негативного впливу на екосистему, вибір громадського транспорту, уникнення надмірного використання одноразового пластику та інші екологічно свідомі дії.

г) Участь у місцевих екологічних проєктах, які передбачають співпрацю з асоціаціями та групами, що турбуються про довкілля, участь у зборі сміття на природних територіях та волонтерська робота з охороною дикої природи.

д) Стійке розміщення, яке полягає в створенні екологічно чистих готелів та аналогічних закладів, спрямованих на збереження навколишнього середовища.

В Україні вже є досвід впровадження принципів сталого розвитку в готельну справу. Наприклад, мережевий готель "City Park Hotel" в Києві був побудований з використанням натуральних та вторинно перероблених матеріалів, а також впровадив ряд екологічних рішень для зменшення впливу на навколишнє середовище. Однак внаслідок військових дій туристична галузь України майже повністю зупинилася, змушуючи більшість запланованих подорожей бути скасованими. Відновлення повітряного сполучення та збільшення потоку туристів може відбутися лише після завершення військових дій [32, с. 58].

У зв'язку з практичним замороженням туризму в Україні, багато туристичних підприємств були змушені припинити свою діяльність, що значно позначилося на економічних показниках цієї сфери. 2022 рік став першим від

закінчення Другої світової війни, коли в Україні не відбувся літній курортний сезон. Усі доступні узбережжя Чорного моря опинилися під загрозою обстрілів, а узбережжя Азовського моря було повністю окуповане. Як наслідок, сотні готелів, які могли б приймати гостей, не працювали через страх за безпеку туристів. Багато готелів опинилися під окупацією, особливо на узбережжі Азовського моря та в Арабатській стрілці, і стан та цілісність багатьох з них залишаються невідомими. Деякі заклади гостинності були повністю або частково зруйновані внаслідок ракетних обстрілів [43, с. 67].

Найбільше постраждали готелі у східних, північних, південних та частково центральних регіонах країни, і тепер вони стикаються з проблемою економічного виживання. Кожен готель має свою точку беззбитковості, коли його доходи дозволяють покрити основні податки, соціальні внески та інші витрати. Однак не всі готелі на вказаних територіях можуть досягти мінімально необхідної кількості проданих місць. Особливо складно функціонувати готелям з великою кількістю номерів (понад 70) та готелям, спеціалізованим на бізнес-подорожах. У 2022 році середній рівень заповненості бізнес-готелів у Києві склав 10-20%. Заповненість готелів на заході України трохи вища, але основний потік гостей складають не класичні туристи. Першу категорію таких гостей складають внутрішньо переміщені особи, які внаслідок війни були евакуйовані у міста Західної України.

Для відновлення туристичної галузі України потрібно враховувати досвід інших країн, які також пережили кризові ситуації, зокрема військові конфлікти. Суб'єкти господарювання у сфері туризму змушені переглянути свої підходи до забезпечення безпеки. Це включає оновлення стандартів безпеки всередині готелю та розробку безпечних маршрутів для туристів, які цікавляться відвідуванням місць бойових дій та меморіальних об'єктів.

Досвід Ізраїлю є найбільш актуальним для України, оскільки вони стикаються зі схожими викликами та загрозами. Навіть при постійних напругах та конфліктах, що час від часу загострюються, Ізраїлю вдається зберегти своє

місце в туристичному світі. Для відновлення довіри та приваблення туристів реалізуються антикризові заходи, такі як посилення безпеки біля туристичних об'єктів та співпраця з медіа для інформування громадськості та іноземців про умови перебування в країні.

Після повномасштабної війни Україна отримала визнання у світі, що створює можливості для розвитку сильного туристичного бренду. У кризові часи питання репутації та іміджу набувають особливого значення. Хорватія та Туреччина демонструють, що активна реклама своїх курортів та великі інвестиції допомагають підтримати туристичний потік навіть у складних умовах.

Для просування українського туризму необхідно активно брати участь у міжнародних заходах, залучати партнерів та створювати програми відродження туризму. Також важливо взяти на увагу досвід Грузії, де війна спричинила руйнівальний вплив на туризм, але спрощення візового режиму та інші заходи допомогли залучити стабільний потік туристів [24, с. 89].

Умови війни роблять готельний бізнес вкрай складним, особливо для готелів з великою кількістю номерів. Підтримка та розвиток менших закладів може стати ключем до відновлення туристичної інфраструктури. Такий підхід успішно впроваджується в Іспанії та Чорногорії. Також інвестиції в малий та середній бізнес сприятимуть розвитку туризму та загальному економічному зростанню.

Збереження природних ресурсів та створення екологічної, ефективної та незалежної енергетичної системи також є ключовими завданнями для стійкого розвитку туризму.

Тому, розвиваючи туристичний сектор, Україна повинна враховувати цілі стійкого розвитку, активно залучати міжнародних партнерів та впроваджувати передові практики інших країн, що успішно подолали подібні виклики. При цьому важливо не лише відновлювати туристичну інфраструктуру, а й робити її більш екологічною, ефективною та доступною для всіх.

Висновки до розділу 1

Отже, туризм є комплексною економічною категорією, яка включає в себе різноманітні види діяльності, пов'язані з подорожами та перебуванням людей за межами їхнього постійного місця проживання. Визначено, що туризм охоплює широке коло економічних, соціальних та культурних аспектів. Він сприяє створенню робочих місць, генерації доходів та розвитку інфраструктури. Туризм також відіграє значну роль у стимулюванні інших галузей економіки, таких як транспорт, готельний бізнес, харчування та розваги.

Туризм має суттєвий вплив на економічний розвиток країн та регіонів. Він сприяє збільшенню валового внутрішнього продукту, покращенню платіжного балансу та зростанню валютних надходжень. Крім того, туризм сприяє культурному обміну та взаєморозумінню між народами, збереженню та популяризації культурної спадщини. Для багатьох країн туризм є важливим джерелом доходів та засобом для боротьби з бідністю.

У дослідженні розглянуто різноманітні методи оцінки рівня розвитку туризму, серед яких статистичні методи, анкетування, SWOT-аналіз, методи економічного моделювання та прогнозування. Використання комплексного підходу до оцінки дозволяє отримати більш повну картину стану туризму в регіоні, виявити його сильні та слабкі сторони, а також розробити ефективні стратегії розвитку. Важливим аспектом є також врахування екологічних та соціальних факторів, які впливають на стійкий розвиток туризму.

Отже, дослідження підтверджує, що туризм є ключовою складовою економічного розвитку країн, вимагаючи комплексного підходу до оцінки та прогнозування його розвитку. Врахування всіх аспектів та використання сучасних методів дозволяє забезпечити сталий розвиток туризму та максимізувати його позитивний вплив на економіку та суспільство.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОЦІНКИ СУЧАСНОГО СТАНУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1. Статистичний аналіз сучасного стану ринку туристичних послуг в Україні

Досвід свідчить, що сфера туризму суттєво постраждала через російсько-українську війну як у самій Україні, так і за її межами. Експерти передбачають, що наслідки конфлікту найбільше відчуються в туризмі на Близькому Сході, у Туреччині, Німеччині та Греції. Це обумовлено не лише політичними аспектами, але й зростанням цін на природні ресурси, такі як газ і нафта, що спричинить підвищення вартості туристичних послуг [24 .с. 53].

Війна суттєво вплинула на галузь туризму, яка тільки почала відновлюватися після двох років обмежень, введених у зв'язку з пандемією, ще до 24 лютого. Спочатку західні перевізники припинили рейси до України, а потім їм було заборонено перельоти над українським повітряним простором. Хоча це питання вдалося вирішити на державному рівні, але не на довго, оскільки повномасштабне вторгнення розпочалося за тиждень.

Крім того, нині туристична галузь характеризується наступними особливостями. управління туристичним бізнесом більш акцентоване на волонтерстві та перетворенні туристичних центрів на гуманітарні або волонтерські бази; на туристичних маршрутах передбачаються бомбосховища або інші захисні споруди; маршрути повинні обходити важливі державні та військові об'єкти, які можуть стати мішенями ракетно-бомбових ударів; пляжні та пішохідні маршрути неможливі через активні військові дії та наявність мінних полів, розмінування яких триватиме кілька років після завершення конфлікту.

Однак повністю безпечних регіонів в Україні під час війни не існує, що негативно впливає на туристичну привабливість країни, яка наразі майже

нульова. Іноземні туристи не мають можливості та бажання відвідувати Україну через часті артилерійські обстріли та ракетні удари, значні руйнування інфраструктури та збільшену небезпеку внаслідок воєнних дій, а також припинення авіасполучення. Зокрема, внутрішній туризм переживає кризу через міграцію людей з небезпечних регіонів до безпечних, замість відвідування інших частин України з туристичною метою.

Український туризм втрачає величезні суми. Зокрема, це пов'язано зі зменшенням загальної кількості туристів. У 2020 році Україна повністю втратила іноземних туристів, кількість яких досягла близько 4 мільйонів, і лише близько 90 тисяч з них скористалися послугами українських турфірм. 13 з 24 областей України майже повністю припинили діяльність туристичних підприємств.

Практично з 24 лютого в'їзний туристичний потік втрачено на 100%, діловий туризм призупинено, а місцевий туризм перетворився на переміщення внутрішньо переміщених осіб [38 с. 67].

У галузі ділового туризму спостерігається повний застій, тоді як в'їзний туризм в Україні почав показувати певні ознаки відновлення, спільно з ним – бізнес-сегмент у вигляді конференцій, тренінгів, семінарів і т.д. Важливо підкреслити, що туристична індустрія продовжує працювати навіть під час війни. Через численні скарги туроператорів та туристичних агентств, які просили пояснити правила безпеки під час подорожей в межах країни, Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ) оприлюднило інформацію про дозволи та обмеження, що діють під час воєнного стану в центральних і західних областях України.

Незважаючи на втрати українського туристичного сектору через війну, за перші чотири місяці 2022 року сума туристичного збору склала 64 млн 611 тис. грн, що майже на 65% перевищує відповідні показники 2021 року, коли до бюджету надійшло 39 млн. 206 тис. грн. Місто Київ та чотири області лідирують за обсягом сплати туристичного збору. Наприклад, Київ поповнив бюджет на

понад 18 млн грн. Найбільше зростання зафіксовано у Львівській області – 268%. У Закарпатській області сума туристичного збору зросла на 144%, а в Хмельницькій – на 48%.

Згідно з підрахунками ДАРТ за перші 4 місяці 2022 року представники туристичної галузі України сплатили на 18% менше податків, ніж за відповідний період 2021 року. Зниження кількості платників податків, що займаються туристичною діяльністю, склало у середньому 10%, причому кількість юридичних осіб зменшилася на 17%, а фізичних – на 7% [23 ,с. 56].

Чим триваліше триватиме війна в Україні, тим більше втратить Європа. Прогнози Європейської туристичної комісії (ЄТК) свідчать про це. Війна Росії стала серйозною перешкодою для відновлення туристичної індустрії континенту після пандемії, а також спонукає туристів розглядати альтернативні напрямки. Мандрівники зі США, Канади, Китаю, Японії та Бразилії значно зменшать свою присутність на європейському континенті цього року через небезпеку та зростання цін на проживання.

Починаючи з 24 лютого 2022 року, в'їзний туризм в Україні раптово спадав, тимчасом внутрішні туристи на довгий час заміщалися біженцями та переселенцями. Протягом перших місяців війни готелі та інші заклади розміщення, переважно у західних та центральних регіонах України, були на 100% заповнені місцевими жителями, які втікали від війни з північних, південних та східних регіонів країни. Лише через деякий час, коли частина з них виїхала за кордон, а частина повернулася додому, готелі та інші заклади розміщення в західних та центральних регіонах України почали приймати туристів. З того моменту і до сьогодні західні області України виступають основним напрямком туризму і насамперед вони представляють туристичну діяльність України в період війни в цілому.

На кінець 2022 року внутрішній туризм відновився приблизно на 50%, порівняно з 2021 роком. Щодо виїзного туризму, рівень зайнятості туристичних

операторів у різних регіонах України становив 15-35%, що на 2022 рік було нижче в порівнянні з попереднім роком. Кількість іноземних туристів, що прибули до України з туристичною метою, зменшилася на 85-90%. Багато туристичних підприємств повністю зупинили свою діяльність, і дохідність галузі загалом скоротилася на 70-80%.

У 2022 році обсяг податкових надходжень від туристичної діяльності до державного бюджету зменшився на 31%. Податки від діяльності туристичних операторів скоротилися на 35% у порівнянні з 2021 роком. Податки, сплачені туристичними агентствами, скоротилися на 27%. За наявною інформацією, найбільший спад податкових надходжень був зафіксований у м. Києві (-46%) та Одеській області (-58%), а також в регіонах, де тривають бойові дії або окупація. На інших територіях, які знаходяться подалі від лінії фронту, обсяги туристичного збору збільшилися значно [40 с. 85].

На тлі подальшого розвитку ситуації в Україні, обсяги туристичного збору продовжили змінюватися. У тих регіонах, які знаходяться в зоні конфлікту або окупації, спостерігалось подальше зменшення туристичного збору через небезпеку та обмеження, пов'язані з воєнним станом. Проте в інших частинах країни, де ситуація була більш стабільною, спостерігався певний підйом туризму.

Зокрема, в Львівській, Івано-Франківській та Закарпатській областях збільшення обсягів туристичного збору підтверджувало загальну тенденцію відновлення туристичної галузі в безпечних регіонах. Такі області, завдяки своїй туристичній привабливості та відносній безпеці, змогли залучити більше відвідувачів і, відповідно, отримати більше доходів від туристичного збору.

У той же час, надходження від туристичної діяльності в місті Києві та Одеській області продовжали зменшуватися, що відображало негативний вплив війни на туристичні потоки в цих регіонах. І хоча ситуація може змінитися в майбутньому в залежності від розвитку конфлікту та заходів, прийнятих для його

врегулювання, наразі туристичний сектор цих районів продовжує переживати важкі часи.

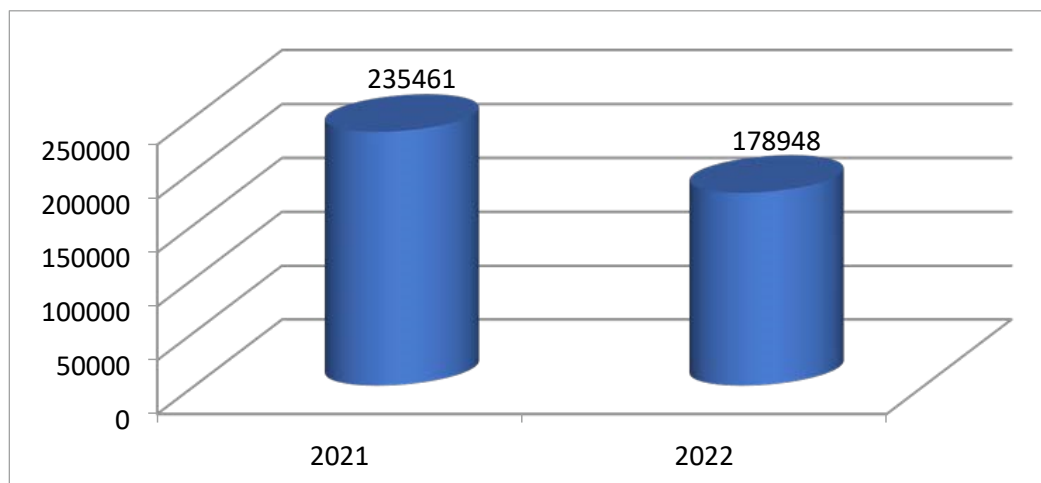

Рис. 2.1. Сума туристичного збору в Україні у 2021–2022 рр., грн

У 2023 році стан справ на туристичному ринку, хоча спостерігається певне зростання активності, загалом продовжує погіршуватися. За даними Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ), протягом перших трьох місяців цього року господарюючі суб'єкти туристичного ринку України сплатили на 29% (383 млн 221 тис. грн) менше податків, ніж за аналогічний період минулого року, коли до бюджету надійшло 540 млн 406 тис. грн. Порівняно з аналогічним періодом 2021 року, коли туристична галузь перерахувала до бюджету 629 млн 135 тис. грн, спад податкових надходжень склав 39%. Зазначимо, що більша частина податкових платежів, а саме 61% або 233 693,5 млн грн, була сплачена готелями та аналогічними закладами тимчасового розміщення. Туристичними операторами та агентствами за три місяці 2023 року було сплачено відповідно 44 854,6 млн грн (11,7%) та 33 843,7 млн грн (8,8%) [24, с. 68].

Кількість платників податків є ще одним важливим показником функціонування галузі. За наявною інформацією, за три місяці 2023 року загальна кількість платників податків, що займаються туристичною діяльністю, зменшилася на 34%. Кількість юридичних осіб зменшилася на 35%, а кількість фізичних осіб - на 34%. Порівняно з I кварталом 2021 року, кількість суб'єктів

туристичного бізнесу - платників податків зменшилася на 38%. При цьому кількість юридичних осіб - платників податків скоротилася на 44%, а кількість фізичних осіб - платників податків - на 36%. Багато суб'єктів туристичного бізнесу залишають ринок, що вказує на те, що ситуація продовжує бути складною для галузі.

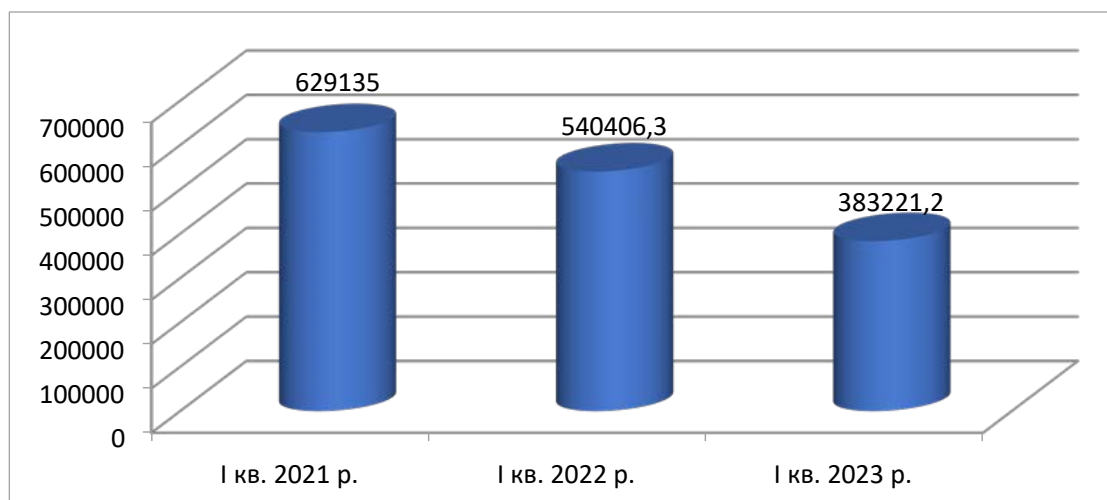

Рис. 2.2. Податки, сплачені господарюючими суб'єктами туристичного ринку України упродовж I кв. 2021 – I кв. 2023 рр., грн

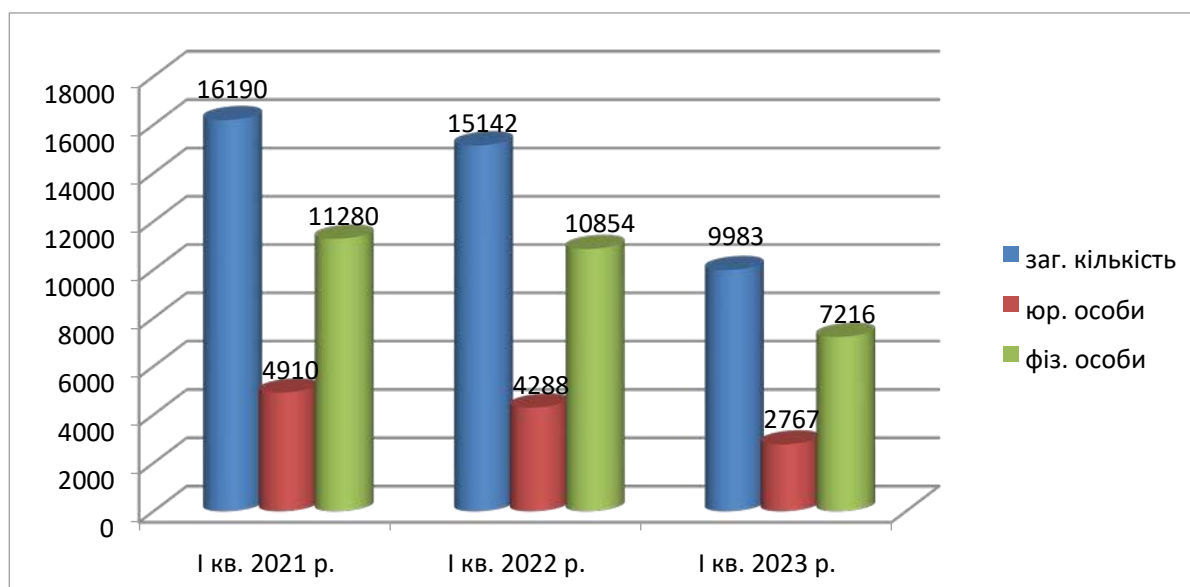

Рис. 2.3. Кількість господарюючих суб'єктів туристичного ринку України упродовж I кв. 2021 – I кв. 2023 рр., од

У зв'язку з продовженням війни в Україні, більшість громадян зазнають зменшення доходів, а деякі навіть втратили свої домівки та місце для проживання. Заборона виїзду за кордон, що діє для більшості осіб, разом із закриттям неба над країною для цивільної авіації та відсутністю міжнародних польотних програм, необхідних для розвитку міжнародного туризму, призводить до очевидного наслідку. Ситуація на туристичному ринку не може бути розцінена як несподівана, оскільки в умовах триваючої війни вкрай важко очікувати на покращення. Це особливо стосується в'їзного туризму, оскільки безпека туристів з будь-якої країни є основною та найважливішою умовою для їхньої подорожі.

Таким чином, поки триватиме війна в Україні, ситуація на туристичному ринку залишатиметься складною і напруженою. Покращення можливе лише у разі закінчення конфлікту та відновлення стабільності в країні. До того часу необхідно приділяти особливу увагу питанням безпеки для туристів і зосереджувати зусилля на вирішенні гуманітарних кризових ситуацій.

2.2. Аналіз стану туризму в Україні під час війни

У першому кварталі 2024 року, представники туристичної галузі сплатили до держбюджету 616 мільйонів 391 тисячу гривень, що становить на 61% більше, ніж у відповідний період минулого року, коли до бюджету надійшло 383 мільйони 221 тисяча гривень. Враховуючи попередній період до війни, у 2021 році було сплачено 629 мільйонів 135 тисяч гривень.

Загалом, у січні-березні цього року, загальна кількість платників податків, які займаються туристичною діяльністю, зросла на 19% порівняно з відповідним періодом минулого року. Кількість юридичних осіб збільшилася на 6%, а фізичних - на 24% [31, с. 46].

Готелі сплатили найбільший обсяг податків до держбюджету (64%), що становить 395 мільйонів 194 тисячі гривень. Це на 69% більше, ніж за

аналогічний період минулого року (233 мільйони 693 тисяч гривень), та на 32% вище за аналогічний період 2022 року (299 мільйонів 782 тисячі гривень).

Податкові надходження від діяльності туристичних операторів зросли вдвічі - 88 мільйонів 727 тисяч гривень проти 44 мільйонів 854 тисяч гривень за аналогічний період минулого року. Податки від туристичних агентств також зросли - 50 мільйонів 330 тисяч гривень проти 33 мільйонів 844 тисяч гривень за аналогічний період 2023 року.

Частка сплаченого податку від діяльності турбаз і дитячих таборів відпочинку зросла на 41% у 2024 році. У першому кварталі до бюджету надійшло 36 мільйонів 180 тисяч гривень податку проти 25 мільйонів 653 тисяч гривень за аналогічний період минулого року.

Також зафіксовано зростання податкових надходжень від діяльності кемпінгів та стоянок для житлових автофургонів - 704 тисячі гривень проти 499 тисяч гривень. Однак у порівнянні з 2021 роком, податки від цих засобів розміщення впали на половину, коли до бюджету надійшло 1 мільйон 535 тисяч гривень.

Втрати в секторі культури та туризму України, включаючи недоотриманий дохід, склали 19,6 мільярдів доларів.

В січні 2022 року індустрія туризму відновлювалася, але до березня 2022 року шанси на повне відновлення значно скоротилися. Фахівці вказують, що війна в Україні розбила надії європейських країн на швидке відновлення туризму після COVID-19 влітку 2022 року через втрату російських туристичних потоків через обмеження для Росії та її громадян. До початку пандемії Росія займала 11-е місце за кількістю туристів, а Україна - 13-е. Обидві країни приймали 5% всіх туристів світу.

Війна має серйозні наслідки для туризму. відмову іноземних перевізників від рейсів в Україну, заборону польотів українських авіакомпаній, зниження рівня безпеки для туристів, руйнування туристичних об'єктів, міграцію

населення, скорочення туристичних програм і збільшення втрат в туристично-рекреаційній інфраструктурі. Відомо, що станом на вересень 2022 року завдана шкода сфері туризму становить \$2,2 млрд, включаючи зруйновані об'єкти культури, релігійні споруди та інші. На тимчасово окупованих територіях втрачено природні туристичні локації, а прикордонні райони мінувалися, ускладнюючи відпочинок.

Таблиця 2.1

Показники розвитку сфери туризму й курортів на території України

Найменування показників розвитку	Роки			
	2015	2019	2022	2026
1. Кількість суб'єктів туристичної діяльності, тис. одиниць	6,8	збільшення у 1,5 разів	збільшення у 3 рази	збільшення у 5 разів
2. Обсяг надходжень до місцевих бюджетів від сплати туристичного збору, млн. гривень	37,1	збільшення у 2 рази	збільшення у 5 разів	збільшення у 10 разів
3. Кількість робочих місць у сфері туризму, тис. осіб	88	збільшення у 1,5 разів	збільшення у 3 рази	збільшення у 5 разів
4. Кількість іноземних туристів, які в'їжджають до України, млн. осіб	12,9	збільшення у 1,5 разів	збільшення у 2 рази	збільшення у 2,5 разів
5. Кількість внутрішніх туристів, тис. осіб	357	збільшення у 2 рази	збільшення у 3 рази	збільшення у 5 разів
6. Обсяг надходжень до зведеного бюджету (податки й збори) від діяльності суб'єктів туристичної діяльності, млрд. гривень	1,71	збільшення у 2 рази	збільшення у 5 разів	збільшення у 10 разів

7. Кількість екскурсантів, тис. осіб	125,5	збільшення у 1,5 разів	збільшення у 2 рази	збільшення у 2,5 разів
--------------------------------------	-------	---------------------------	------------------------	---------------------------

Зазначається, що значні пошкодження і руйнування відбулися на культурному і туристичному фронтах, зокрема у Свято-Успенській Святогірській лаврі та музеї Григорія Сковороди. Інші важливі культурні та релігійні об'єкти також постраждали, такі як Миколаївський міський палац культури "Корабельний", Маріупольський драматичний театр, Харківський національний академічний театр опери та балету ім. М.В. Лисенка, Музей старожитностей у Чернігові, Харківський будинок "Слово", серед інших.

Результати досліджень вказують на широкі масштаби руйнувань колишніх ключових туристичних напрямків. Зруйновані та пошкоджені об'єкти культурної спадщини унаслідок ракетних атак, бомбардувань та артилерійських обстрілів зафіксовано у 15 регіонах України, що охоплює практично всю країну, від східних Луганської та Донецької областей до західної Львівської області біля кордону з Польщею.

Провідні українські туристичні оператори наразі активно шукають нові напрями розвитку, спрямовуючи свої зусилля на вихід на європейський ринок. Зацікавлені сторони вважають пріоритетом розробку стратегії розвитку національного туризму, враховуючи міжнародний досвід та євроінтеграцію. Важливим вважається активне просування туристичного потенціалу під час відновлення після війни та залучення міжнародних партнерів [12. с. 54].

Більше того, на Заході та частково на Півдні України існують безпечні туристичні маршрути, що пропонують різноманіття туристичних та рекреаційних об'єктів. У сучасних умовах це може стати значною підтримкою для державної економіки.

У зв'язку з великими втратами та пошкодженнями в усіх сферах, надходження податків до державного бюджету зменшилися. Ці дані можна побачити на графіках 2.4. та 2.5..

Аналізуючи дані, можна помітити тенденцію до зменшення кількості платників податків. Порівняно з 2021 роком, загальна кількість платників податків у 2023 році зменшилася на 38%, з юридичних осіб - на 44%, а з фізичних - на 36% [23 ,с. 78].

На графіку 2 відображено, що протягом першого кварталу 2023 року представники туристичної галузі сплатили на 29% менше податків, ніж у 2022 році, і на 39% менше, ніж у аналогічному періоді 2021 року.

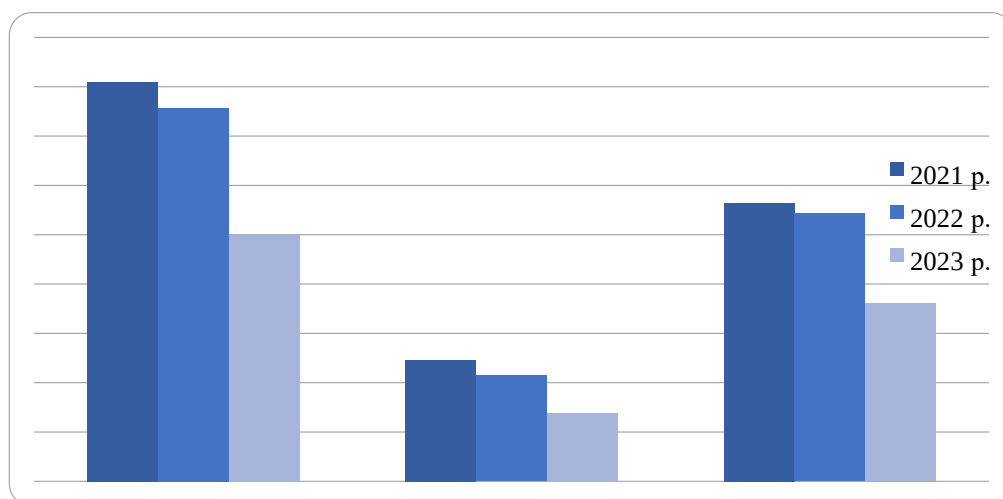

Рис. 2.4.. Кількість платників податків з 2021 до 2023 року (за I квартал)

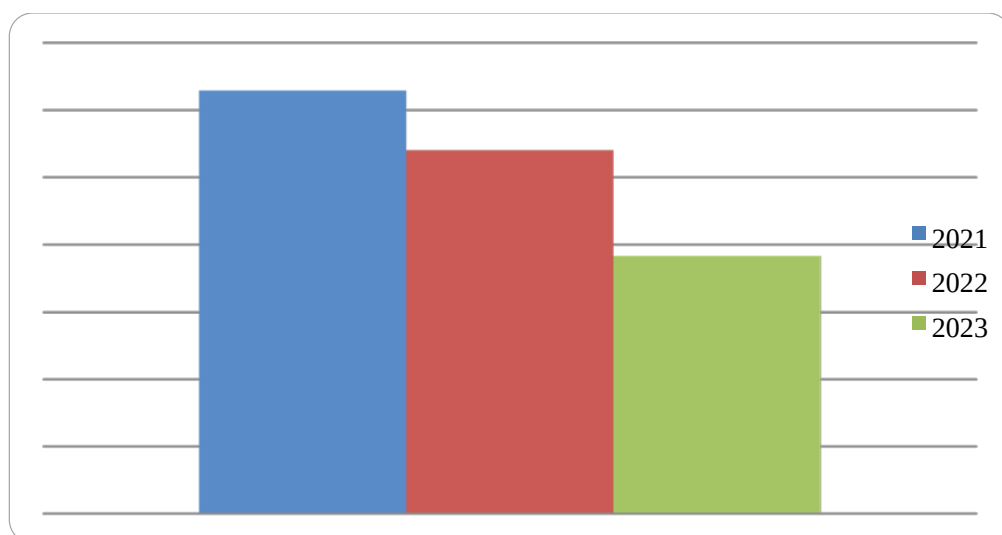

Рис. 2.5. Загальна кількість податків від туристичної галузі з 2021 до 2023 року (за I квартал)

Оскільки ми розглядаємо надходження податків до державного бюджету за видом діяльності, варто зазначити, що у першому кварталі 2023 року лідером стали готелі та подібні заклади тимчасового розміщення, які сплатили 233 693,5 тисяч гривень (що становить 61%). Проте ця сума на 22% менша, ніж у 2022 році, і на 41% менша, ніж у 2021 році. Далі за цим періодом у 2023 році туристичні оператори сплатили 44 854,6 тисяч гривень (11,7%), інші засоби тимчасового розміщення – 44 667,3 тисяч гривень (11,6%), туристичні агентства – 33 843,7 тисяч гривень (8,8%), засоби розміщення на час відпустки та іншого тимчасового проживання – 25 652,9 тисяч гривень (6,8%), а місця для кемпінгу та стоянки для житлових автофургонів і причепів – лише 499,1 тисяч гривень (0,1%). Спостерігається також зменшення сплати податків серед турбаз і дитячих таборів, де сплачено 25 652 тисяч гривень, що на 48% менше, ніж минулого року.

Проведений SWOT-аналіз стану та розвитку індустрії туризму в Україні дозволив визначити її сильні та слабкі сторони, можливості та загрози (див. Таблицю 2.2).

Таблиця 2.2.

SWOT-аналіз туристичної галузі в Україні

Сильні сторони	Слабкі сторони
– розмаїття ландшафту, помірний клімат (субтропічний – південна частина), який комфортний для туристів; – вдале геополітичне й географічне розташування, що сприяє збільшенню іноземних туристів; – велика культурна спадщина й багата історія; – особливий рекреаційний потенціал;– наявні ресурси для створення оздоровчих приміщень і комплексів; – наявні стратегічні програми для розвитку кожної області.	– військові дії в Україні; – відносно висока вартість обслуговування;– знищення інфраструктури сфер туризму, культури й релігії; – недостатньо розвинена ринкова інфраструктура й неякісна дорога; – нестабільність рівня обслуговування;– неефективність політики держави у сфері туризму; – не всі готелі надають послуги, які відповідають світовим стандартам; – відсутній сформований цілісний бренд України.
Можливості	Загрози
– освоїти й створити новітні рекреаційні території; – освоїти нові види туризму; – відновлювати й розвивати туристичні інфраструктури; – розширити й підвищити якість надання послуг;– сформувати	– можливе підвищення цін, що стосується відпочинку; – нестабільність політичної й економічної ситуації;– збільшення на ринку туристичної галузі конкуренції; – невідповідність й недосконалість світовим стандартам законодавства;

позитивний імідж країни як безпечної й стабільної.	– нестабільність воєнних дій на території України;– активний розвиток туризму закордоном, що розташовані біля країни.
--	---

Шляхи подальшого розвитку галузі туризму включають розробку стратегічних напрямів і програм, які можуть функціонувати умовах воєнного конфлікту. Проте такі ініціативи можуть бути реалізовані наразі лише у регіонах, які менше постраждали від війни. З урахуванням загального стану та показників певних туристичних об'єктів, розташованих у безпечних місцевостях на даний момент, існує можливість залучити туристів. Інвестиції мають бути спрямовані на південні регіони України. У цьому контексті були розроблені пріоритетні стратегії розвитку туристичної галузі на період 2023-2025 років, включаючи.

1. Розроблення напрямків для національного туризму з урахуванням міжнародного досвіду та євроінтеграції [39 с. 64];
2. Ефективне управління туристичною сферою на державному та регіональному рівнях;
3. Привертання фінансових ресурсів та інвестицій до туристичної галузі через туристичні фонди;
4. Створення туристичних об'єктів, що приносять державі туристичні податки;
5. Розробка маршрутів, які представлять обсяги та масштаби військових подій;
6. Звернення до Всесвітньої туристичної організації (UNWTO);
7. Проведення Європейської конференції UNWTO в Україні;
8. Розробка концепцій та маршрутів для курортних зон на півдні України;

9. Створення та впровадження єдиного туристичного реєстру згідно зі змінами до Закону України "Про туризм";
10. Продвиження туристичних програм;
11. Створення регіональних програм на місцевому рівні;
12. Збільшення внеску туризму в ВВП країни;
13. Застосування європейських стандартів до покращення якості туризму;
14. Розробка освітніх програм у галузі туризму;
15. Відновлення туристичної інфраструктури в Україні після війни;
16. Співпраця між державними органами, місцевими органами самоврядування та бізнесом;
17. Запуск національної програми підтримки продажу та просування національного туристичного продукту;
18. Реалізація просування національного туризму на міжнародному рівні;
19. Створення нових робочих місць;
20. Розвиток мережі туристично-інформаційних центрів.

В результаті проведеного дослідження було встановлено, що наслідки повномасштабної війни виявилися руйнівними для туристичної галузі України. Проте, незважаючи на це, цей сектор продовжує функціонувати та потребує відновлення та розвитку. Виявлено, що доходи від податків, сплачених суб'єктами туристичної галузі до державного бюджету, помітно зменшилися порівняно з 2021 та 2022 роками. Зараз необхідно активно шукати нові й сучасні стратегії розвитку та спробувати вийти на світовий ринок. Проведений SWOT-аналіз визначив можливості, сильні та слабкі сторони туристичної галузі України, а також проаналізував потенційні загрози. Одним з важливих завдань є переосмислення та реалізація існуючої стратегії розвитку українського туризму з врахуванням світового досвіду. Виявлено, що в Україні під час відновлення після

війни дуже важливо активно рекламувати туристичний потенціал, впроваджувати нові ініціативи та залучати до цього процесу партнерів і фахівців з інших країн. Майбутні дослідження потребують аналізу етапів, кроків та системи відновлення та розвитку туристичної галузі на основі використання туристичного потенціалу України [28 ,с. 75].

Повне вторгнення російських агресорів в Україну призвело до серйозних наслідків для туристичної галузі країни, як в контексті в'їзного, так і виїзного туризму. Чинники, які наразі ускладнюють розвиток в'їзного туризму, включають.

- реальну небезпеку, що походить від військових дій на території України, особливо в областях активної окупації та в зонах бойових дій;
- втрату значної частини туристично-рекреаційного потенціалу, такого як пам'ятки історії, культури, архітектури, а також культові і туристичні об'єкти, заповідники та медичні заклади;
- часткові пошкодження, завдані військовими діями або розміщенням на окупованій території чи в зоні бойових дій;
- пошкодження інфраструктури в районах бойових дій, таких як готелі, ресторани, розважальні заклади тощо;
- закриття повітряного простору для цивільної авіації;
- руйнування шляхів сполучення на території України або присутність окупаційних військ на цих маршрутах;
- розміщення окупаційних військ в ключових туристичних центрах України;
- значну втрату робочих ресурсів через виїзд громадян за кордон, їх переміщення в інші регіони України або участь активних громадян у бойових діях.

Внаслідок цього російсько-українська війна значно скоротила потік міжнародних туристів, що викликано численними факторами, пов'язаними з

війною, серед яких першочерговим є питання безпеки туристів, яку неможливо гарантувати в Україні на сьогоднішній день. Варто зауважити, що російсько-українська війна, яка почалася фактично у 2014 році, значно вплинула на міжнародний туризм і внутрішній туризм в Україні, створивши складну та часто небезпечну ситуацію у кількох регіонах країни, зокрема на сході, включаючи Донецьк і Луганськ [41, с. 48].

Це призвело до зменшення міжнародного туризму з кількох причин.

1. Побоювання щодо безпеки. Постійний конфлікт викликає серйозні страхи щодо безпеки мандрівників, особливо в зонах, що стали епіцентрами конфлікту. Туристам радять уникавати цих районів, що призвело до відмови від відвідування України.

2. Негативне висвітлення в ЗМІ. Війна отримала широке медійне висвітлення, часто перебільшуючи рівень конфлікту в Україні. Це створює негативне уявлення про країну серед потенційних туристів.

3. Пошкодження інфраструктури. Конфлікт призвів до пошкодження інфраструктури, включаючи транспортні мережі, готелі та культурні об'єкти. Це обмежило доступність послуг для туристів у певних районах.

4. Економічний вплив. Війна негативно позначилася на економіці України, що призвело до ослаблення національної валюти та зростання вартості життя. Це зробило Україну менш привабливою для іноземних туристів.

5. Обмеження на подорожі. Деякі країни видали рекомендації та обмеження на подорожі для своїх громадян, які мають намір відвідати Україну, що призвело до зменшення бажання потенційних туристів відвідати країну.

6. Сприйняття нестабільності. Продовжуючий конфлікт створює відчуття нестабільності в Україні, що може відлякувати міжнародних туристів, які шукають спокійні та стабільні місця для відпочинку.

7. Уповільнення маркетингових заходів. Внаслідок кризи Україна мала обмежену можливість рекламувати себе як туристичний напрямок. Зменшення

інвестицій у рекламу та розвиток туризму призвело до зменшення інтересу потенційних туристів.

Важливо відзначити, що обстановка може змінюватися з часом, і ступінь впливу на міжнародний туризм в Україні також може змінюватися залежно від динаміки розвитку конфлікту та зусиль, які прикладаються українським урядом і міжнародними організаціями для просування та розвитку сектору туризму.

Проте мандрівникам варто бути в курсі поточної ситуації та вживати необхідні заходи, якщо вони мають намір відвідати Україну. Солідарність та відповідальна позиція туроператорів і турагентів, які працюють в Україні, а також налагоджена підприємницька мережа надійних партнерів за кордоном, можуть допомогти в цьому. Визначення мережі у туристичній індустрії розглядаються фахівцями як соціальні структури, що сприяють побудові рівня довіри, необхідного для участі у розробленні місцевого туристичного продукту. Однак у будь-якому випадку, підприємницька мережа у турбізнесі є засобом мобілізації відносин, ресурсів, навичок та кола довірених осіб-партнерів. Це особливо важливо для підтримки міжнародного туризму в Україні та забезпечення його перспективного розвитку в майбутньому [24 ,с. 68].

Крім аналізу стану і тенденцій розвитку, дослідження туристичного ринку України за останні кілька років розкрило формування деяких трендів. Основні з них, на нашу думку, включають наступні аспекти.

- Зменшення обсягу бізнес-туризму через проведення більшості заходів у форматі онлайн, що призвело до меншої популярності відвідування міст бізнес-туристами, особливо у зоні конфлікту.
- Зростання індивідуального туризму через бажання уникнути великих скупчень людей та ризику захворювання чи травмування.
- Збільшення внутрішнього туризму серед українців, що відбувається як реакція на безпекові ризики та стрес, викликані війною.

- Популярність короткострокових відпочинків для того, щоб відволіктися та відновити сили, а також через обмежену платоспроможність та необхідність обмеження тривалості віддалених подорожей.
- Зростання популярності довготривалих відпочинків серед тих, хто може працювати віддалено.
- Збільшення інтересу до культурно-пізнавального та етнографічного туризму, що відбувається на тлі підвищеного патріотизму та зацікавленості українців у своїй історії та традиціях.
- Попит на відпочинок на природі та на страви з місцевих продуктів, які є більш натуральними.
- Зростання популярності безконтактних платежів через зручність та безпеку.
- Проблеми з кадровим забезпеченням у галузі через скорочення попиту та масове виїзд працівників за кордон.

Аналіз поточної ситуації та трендів вказує на складну обстановку в туристичній галузі. Незважаючи на адаптацію до нових умов, галузь потребує спеціальних заходів для відновлення та розвитку, особливо після закінчення конфлікту.

Цільові заходи для відновлення та розвитку туризму в Україні можуть включати ряд ініціатив.

1. Створення програм підтримки. Уряд може розробити програми фінансової підтримки для туристичних підприємств, спрямованих на відновлення їх діяльності та стимулювання попиту на подорожі в Україну.

2. Маркетингові кампанії. Продовження та посилення маркетингових заходів для просування України як туристичного напрямку, зокрема через використання цифрових каналів зв'язку та співпрацю з міжнародними туристичними партнерами.

3. Підвищення безпеки та комфорту. Зусилля з підвищення рівня безпеки та комфорту для туристів, включаючи поліпшення інфраструктури, забезпечення якісного обслуговування та надання інформаційної підтримки.

4. Розвиток туристичних маршрутів. Створення та просування нових туристичних маршрутів, які відображають культурне та історичне надбання України, залученням професіоналів галузі та співпрацею з місцевими громадами.

5. Підтримка малого бізнесу. Забезпечення підтримки та стимулювання розвитку малого туристичного бізнесу, що може сприяти розвитку туризму в різних регіонах країни [32, с. 58].

6. Екологічна та сталі туризм. Спрямованість на розвиток екологічно сталого туризму, який дозволяє зберігати природні ресурси та сприяти місцевому розвитку без пошкодження навколишнього середовища.

7. Залучення міжнародних інвестицій. Стимулювання інвестицій в туристичну галузь з боку міжнародних інвесторів, які можуть сприяти розвитку нових проєктів та покращенню інфраструктури.

Ці заходи можуть сприяти відновленню та розвитку туризму в Україні після складних періодів воєнного конфлікту та пандемії, забезпечуючи стабільність та позитивні перспективи для галузі.

Такі ініціативи не лише сприятимуть відновленню та розвитку туризму в Україні, але й забезпечать підтримку економічного зростання, культурного обміну та міжнародного співробітництва. Важливо, щоб усі зацікавлені сторони, включаючи уряд, місцеві громади, підприємства галузі та міжнародних партнерів, співпрацювали для досягнення спільних цілей з розвитку туризму в Україні. Запровадження та впровадження цих заходів може стати важливим кроком у зміцненні позицій країни як привабливого туристичного напрямку та сприяти побудові мирного, стабільного та процвітаючого суспільства.

Загалом, сучасна ситуація в туристичній галузі України визначається впливом різноманітних факторів, таких як конфлікт та пандемія, які призвели до

змін у попиті, підходах до подорожей та відпочинку. Необхідність адаптації до нових умов та реалій світового туристичного ринку стає ключовим завданням для української туристичної галузі. Залучення міжнародних та внутрішніх інвестицій, підтримка уряду та активна співпраця всіх зацікавлених сторін є важливими елементами стратегії відновлення та подальшого розвитку туризму в Україні. Ключовою метою є створення безпечного та привабливого середовища для туристів, сприяння культурному обміну та позитивному іміджу країни в світі.

2.3. Обмеження та проблеми функціонування туристичного ринку під час повномасштабної війни

Головною та першочерговою проблемою внутрішнього туризму стає питання безпеки мешканців. В умовах конфлікту важко передбачити безпечні зони для подорожей, що породжує невизначеність та ризики для туристів.

Руйнування, що трапляються в областях, які постраждали від конфлікту, зумовлюють серйозні перешкоди для розвитку туризму. Наприклад, станом на середину вересня 2022 року, було зафіксовано 493 випадки руйнування культурної спадщини та інших об'єктів культурної важливості. Це створює несприятливі умови для туристичного розвитку в цих регіонах.

Екологічна деградація природних заповідних територій також є серйозною проблемою. Недостатній догляд за природними ресурсами внаслідок конфлікту може призвести до серйозних наслідків для біорізноманіття та екосистем.

Крім того, безпека туристів та можливість повноцінного відпочинку у районах з конфліктною ситуацією стають питанням національної безпеки та міжнародного співробітництва [49, с. 71].

Наслідки війни також суттєво впливають на економіку регіонів. Багато областей можуть мати обмежені ресурси для відновлення інфраструктури та розвитку туризму, що загрожує сталому розвитку галузі.

У цілому, питання внутрішнього туризму в контексті війни потребує комплексного підходу та спільних зусиль уряду, місцевих влад та міжнародних партнерів для забезпечення безпеки та сталого розвитку туристичного сектору.

Радикальні зміни спостерігаються у громадському сприйнятті внутрішнього туризму у порівнянні з попереднім роком. За даними Державного агентства розвитку туризму, у 2021 році 48% внутрішніх туристів віддавали перевагу пляжному відпочинку, що очолювало список пріоритетних напрямків. Однак, зміни в портреті туристів настають внаслідок складної ситуації в країні.

Зміна цього портрету перш за все пов'язана з ураженням акваторій морів, які залишилися замінованими. Розмінування цих місць потребує часу, що призводить до відтермінування відновлення пляжного туризму до повного забезпечення безпеки на узбережжі. Це призведе до виходу цього виду туризму з перших позицій у списку найбільш популярних форм відпочинку серед внутрішніх мандрувників [24 ,с. 60].

Ця зміна у сприйнятті туристичних маршрутів також відображається у структурі пріоритетних видів відпочинку. Нові формати туризму виникають у зв'язку з сучасними реаліями та потребами споживачів.

Українці в посткризовий період все більше шукають емоцій та радості у житті. Це не просто туристи, а люди, які пережили важкі часи, виконували волонтерську роботу, працювали та лікувалися. Частина з них втратила свої домівки та близьких, що призвело до виникнення депресії та вигорання. Туристи в умовах воєнного конфлікту більш чутливі до краси навколишнього світу та більше часу приділяють милуванню краєвидами. Дотик до природи залишається однією з основних потреб, адже головною метою залишається отримання позитивних емоцій.

Після війни увага внутрішніх туристів зосереджується на рекреаційному, санаторно-курортному, медичному, психологічному, етнографічному, "пам'ятному", темному та мілітарному туризмі. Географічно, розвиток цих видів

туризму в період після кризи буде в основному зосереджений на територіях західної України, які зазнали меншої руйнації.

Медичний та рекреаційний туризм в Україні переживають період активного розвитку, що зумовлено обміном досвідом з іноземними медичними фахівцями. Це сприяє появі нових програм для дітей та військових.

Психологічний туризм стає ефективним засобом підтримки як для військових, так і для сімей, які пережили трагедії війни. Туристичні маршрути, які поєднують комфортний відпочинок з психологічними методиками, стають популярними.

Створення меморіальних місць, віртуальних музеїв та інших форм пам'яті стають основою для етнографічного, темного та мілітарного туризму в Україні. Такі локації стають новими маршрутами для внутрішніх туристів.

Майбутнє туристичної галузі України залежатиме від ряду факторів, які відображають складні реалії сучасного часу. Перш за все, тривалість воєнного конфлікту, масштаби руйнувань інфраструктури та швидкість її відновлення у післявоєнний період, а також зміни в перспективах туристичної галузі - від перенаправлення туристичного споживання з міжнародного на внутрішній ринок. Усе це нерозривно пов'язане з економічними, соціальними та політичними процесами.

Сучасні тенденції у секторі туризму свідчать про глобальну підтримку України у важкий період її історії. Ініціативи, запропоновані Генеральним секретарем ООН Антоніу Гутеррешем, підкреслюють важливість туризму як інструменту для зміцнення миру та сталого розвитку. Це відображається і в пріоритетах, визначених Всесвітньою організацією туризму (UNWTO), які мають велике значення для подальшого розвитку українського туризму [35, с. 71].

Проте, успішний розвиток галузі туризму в Україні залежить від загальної економічної та політичної стабільності країни. Воєнний конфлікт та руйнування, які він призвів, завдали серйозних ударів українській економіці та суспільству в

цілому. Аналіз фінансово-економічних наслідків війни вказує на значні втрати і виклики, з якими стикається країна.

Необхідно враховувати, що розбудова туризму в Україні буде тривати деякий час і потребуватиме великих зусиль. Однак, в умовах підтримки міжнародних інституцій та спільноти, а також залучення іноземних інвестицій, можливий поступовий розвиток цієї галузі [34, с. 67].

Експерти Світового банку та Єврокомісії провели аналіз збитків, завданих війною в Україні з 24 лютого 2022 року по 24 лютого 2023 року, та оцінили їх сумарно на 134,7 мільярда доларів США. Потреби відновлення, враховуючи різні сфери, становлять навіть більше - 410,6 мільярда доларів США. Культурний і туристичний сектор, зазнавши значних пошкоджень, сам по собі не є винятком. Він потребує 2,6 мільярда доларів США на відновлення.

У той же час, Україна зберегла макрофінансову стабільність та змогла привернути значну міжнародну допомогу, що створює позитивні перспективи для післявоєнного відновлення. Однак розв'язання нагальних питань, таких як забезпечення стабільного постачання для армії, допомога цивільному населенню, реконструкція інфраструктури, вимагає міцного економічного фундаменту. Національна економіка, включаючи туризм, є пріоритетом, що визначатиме успіх подальшого відновлення.

З огляду на це, підприємці та управлінці на різних рівнях повинні сформулювати стратегічні плани та ефективно їх реалізувати, враховуючи навантаження кризових ситуацій. Іншими словами, їхня здатність адаптуватися до змін є ключовою для успішного функціонування у кризових умовах.

На фоні цього проведено економічну оцінку господарської діяльності суб'єктів туристичної сфери та інфраструктурних підприємств, що відображає необхідність прийняття стратегічних рішень для подолання соціально-економічних та екологічних проблем, зумовлених війною.

Згідно з даними Національної туристичної організації України, туризм є значною частиною ВВП країни, принісши у 2021 році 11,82% або 644,2 мільярда гривень. Однак під впливом війни ці показники зменшилися. Така ситуація вимагає додаткових заходів для відновлення галузі і виправлення втрат.

Розглядаючи результати фінансової діяльності у туристичному секторі протягом 2021 року, можна відзначити, що деякі галузі, зокрема ресторани, туристичні оператори, туристичні агентства та оренда автомобілів, були прибутковими. Але загалом ситуація була різною. пасажирський та авіаційний транспорт та готелі понесли втрати [30, с. 14].

У 2022 році ситуація раптово погіршилася. практично всі галузі туристичного бізнесу виявилися збитковими. Це призвело до складнощів у функціонуванні та змусило підприємців та управлінців шукати стратегічні рішення для виживання та подальшого розвитку.

У 2023 році стали помітні перші ознаки відновлення. держава вже отримувала значні суми податків від туристичної галузі. Проте кількість суб'єктів господарювання, що займаються туристичною діяльністю, зменшилася, що може вказувати на складну економічну ситуацію.

Зараз настала пора визначити пріоритети. Потрібно активно відновлювати зруйновані міста та модернізувати туристичну інфраструктуру. Міжнародна допомога, яку надають партнери з-за кордону, стане важливим джерелом підтримки. Однак без адекватних заходів влади та активної участі громадянського суспільства цей потенціал може залишитися невикористаним.

Розвиток підприємництва в туристичній сфері має свої виклики, особливо у період воєнного стану, коли специфічні риси галузі потребують уваги та адаптації до складних умов. Давайте розглянемо деякі ключові аспекти підприємництва в туризмі.

1. Сезонність. Багато підприємств у туристичній галузі стикаються зі сезонністю попиту, що вимагає розробки стратегій для згладжування впливу цього фактора на їхню діяльність.

2. Конкуренція. У туристичному секторі завжди висока конкуренція. Підприємства повинні зусиллями виокремлюватися серед інших, пропонуючи унікальні послуги та забезпечуючи комфорт і безпеку туристам.

3. Репутація та імідж. У готельній галузі репутація грає важливу роль. Враження туристів має суттєвий вплив на успішність бізнесу, тому підприємства повинні активно працювати над збереженням і покращенням свого іміджу.

4. Партнерство. Багато підприємств у туризмі залежать від партнерських відносин з іншими галузями, що дозволяє їм ефективніше функціонувати та надавати комплексні послуги [28 ,с .74].

5. Інновації та технології. Використання новітніх технологій, від онлайн бронювань до використання віртуальної реальності, допомагає підприємствам залишатися конкурентоспроможними та приваблювати нових клієнтів.

6. Екологічна стійкість. Зростаюча увага до екологічних питань вимагає від підприємств дотримання екологічних стандартів та практик для відповідності сучасним вимогам та вподобанням туристів.

7. Культурна чутливість. Урахування місцевої культури та традицій є важливим для успішного ведення туристичного бізнесу, оскільки це сприяє задоволенню потреб місцевих та іноземних туристів.

Ці аспекти потребують від керівників та команд підприємств у туристичному секторі гнучкості, креативності та готовності до змін для успішної адаптації до ринкових умов, навіть у період воєнного стану. Розвиток підприємництва в туризмі залишається складним завданням, але ефективне управління та стратегічне планування допоможуть подолати ці труднощі.

Незважаючи на складнощі, давайте розглянемо кілька ключових особливостей у контексті стратегічних пропозицій щодо розвитку підприємництва в туризмі під час воєнного конфлікту.

Безпека та стабільність. Рівень безпеки є критичним фактором для розвитку туризму під час війни. Воєнні події можуть створювати загрозу для безпеки та призводити до невизначеності, що негативно впливає на подорожі.

Військовий туризм. У деяких випадках військовий туризм може з'явитися як новий сегмент, де туристи вивчають історію регіонів, де раніше відбувалися воєнні події, або беруть участь у спеціально організованих екскурсіях до місць пам'яті.

Підтримка туризму в мирних зонах. У безпечних регіонах країни може бути спроба зберегти та підтримати туризм як засіб економічного відновлення, розвиваючи туристичні маршрути та інфраструктуру [40, с. 54].

Гуманітарні туристичні проекти. Організації можуть запускати гуманітарні туристичні проекти, спрямовані на надання допомоги населенню в зоні конфлікту.

Маркетингові заходи та комунікації. Ефективний маркетинг та комунікації важливі для привертання туристів в умовах війни, зокрема позитивне висвітлення безпечних регіонів та акцент на гуманітарних та соціальних аспектах.

Спеціальні заходи для туристів. Деякі регіони можуть впроваджувати спеціальні заходи для туристів, щоб стимулювати туристичний потік, такі як знижки або привабливі умови.

Розвиток туристичного бізнесу у воєнний час потребує вдумливого підходу та стратегій безпеки для всіх зацікавлених сторін. Важливо враховувати, що вплив війни на туризм є складним і відновлення залежить від багатьох факторів. Цей процес потребує співпраці державних та приватних секторів, а також

інвестицій у освіту, інновації та розширення можливостей для молоді для забезпечення сталого зростання сектора туризму [10, с. 11].

На підставі проведених раніше досліджень, включаючи, розглянемо деякі ключові аспекти синергетичного ефекту підприємництва в Україні на сучасному етапі розвитку, який впливає на сектор туризму.

1. Створення робочих місць. Підприємницька діяльність у сфері туризму сприяє виникненню нових робочих місць у готельно-ресторанному бізнесі, транспортних послугах, екскурсійних агентствах тощо.

2. Залучення інвестицій. Підприємництво привертає інвестиції у сферу туризму, що сприяє створенню нових проектів, розвитку інфраструктури та підвищенню якості послуг.

3. Стимулювання місцевої економіки. Підприємництво у туризмі сприяє розвитку місцевої економіки через підтримку місцевих виробників, ресторанів, мистецьких промислів та інших місцевих підприємств.

4. Інновації та розвиток. Підприємці у сфері туризму сприяють впровадженню нових інновацій, технологій та послуг, що забезпечує галузі вищу конкурентоспроможність та привабливість для туристів.

5. Привертання уваги до місцевої культури і спадщини. Підприємці можуть виступати як амбасадори місцевої культури, розвиваючи та пропагуючи унікальні аспекти та традиції місцевих спільнот.

6. Сприяння сталому розвитку. Багато підприємців у туризмі враховують принципи сталого розвитку, спрямовуючи свою діяльність на збереження природних та культурних ресурсів.

7. Розширення туристичних пропозицій. Підприємці розробляють нові та цікаві маршрути, події та активності для туристів, що збагачує туристичний досвід.

8. Розвиток малого та середнього бізнесу. Туризм сприяє розвитку малого та середнього бізнесу, оскільки багато підприємств у цій галузі є малими підприємствами.

Ці аспекти підприємництва в секторі туризму в Україні відіграють важливу роль у сталому розвитку економіки та сприяють її інтеграції у світовий туристичний ринок.

Ці аспекти підприємництва в секторі туризму в Україні відіграють важливу роль у сталому розвитку економіки та сприяють її інтеграції у світовий туристичний ринок. Цей синергетичний ефект підприємництва в туризмі не лише стимулює розвиток місцевої інфраструктури та підвищує якість туристичних послуг, а й сприяє позитивному сприйняттю країни як туристичного напрямку. Таким чином, розвиток підприємництва у туризмі сприяє збільшенню доходів, розвитку соціокультурної сфери та підвищенню привабливості України для міжнародних туристів, що є ключовими складовими успішного та стійкого розвитку країни [23, с. 84].

В цілому, розвиток підприємництва в туризмі в Україні не лише сприяє створенню нових можливостей для економічного зростання, а й відіграє важливу роль у підтримці місцевих громад, збереженні культурної спадщини та розвитку інфраструктури. Стабільне та інноваційне підприємництво у туристичній галузі не лише збільшує конкурентоспроможність країни на світовій арені, але й сприяє залученню інвестицій, стимулює розвиток малого та середнього бізнесу та сприяє сталому економічному зростанню. Такий підхід визначає нові шляхи розвитку туризму в період воєнного стану, а також допомагає країні зберегти свою привабливість для туристів, забезпечуючи при цьому стійкість та розвиток економіки.

Висновки до розділу 2

Таким чином, дослідження особливостей оцінки сучасного стану туризму в Україні охоплює аналіз ринку туристичних послуг, вплив війни на стан туризму, а також обмеження та проблеми, з якими стикається туристичний ринок під час повномасштабної війни. Статистичний аналіз сучасного стану ринку туристичних послуг в Україні показує значне скорочення кількості туристів, зменшення доходів від туристичної діяльності та закриття багатьох туристичних об'єктів і закладів. Водночас спостерігається зростання внутрішнього туризму, оскільки українці надають перевагу подорожам в межах країни через обмеження виїзду за кордон та загрозу безпеці.

Аналіз стану туризму в Україні під час війни вказує на критичне зниження інтересу до України як туристичного напрямку через небезпеку та невизначеність ситуації. Багато міжнародних туроператорів скасували тури в Україну, що призвело до втрати іноземних туристів та скорочення валютних надходжень. Водночас внутрішній туризм також зазнав втрат через переміщення населення та зруйновану інфраструктуру в багатьох регіонах. Обмеження та проблеми функціонування туристичного ринку під час повномасштабної війни включають загрозу безпеці туристів, руйнування туристичної інфраструктури, зниження платоспроможності населення та втрату робочих місць у сфері туризму.

Складність переміщення як всередині країни, так і за її межами, ускладнює планування та проведення туристичних подорожей. Водночас відсутність державної підтримки та фінансових ресурсів для відновлення туристичного сектору ускладнює відновлення його нормального функціонування. Висновки дослідження підтверджують, що туризм в Україні зазнав значних втрат через війну, і його відновлення вимагатиме комплексних зусиль як на державному, так і на міжнародному рівнях, включаючи інвестиції в безпеку, інфраструктуру та маркетинг країни як безпечного туристичного напрямку у майбутньому.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1. Напрямки та методи розвитку туризму в Україні у післявоєнний період

Розвиток туризму в Україні у післявоєнний період потребує комплексного підходу, спрямованого на відновлення інфраструктури, залучення інвестицій та популяризацію туристичних напрямків. Одним із ключових напрямків є відновлення і модернізація транспортної інфраструктури, зокрема доріг, залізничних та авіасполучень, що забезпечить комфортний і швидкий доступ до туристичних місць.

Важливо розвивати туристичні маршрути, зосереджуючись на історичних, культурних та природних об'єктах, які можуть привабити як внутрішніх, так і іноземних туристів. Необхідно створювати нові туристичні продукти та послуги, включаючи екологічний, активний, гастрономічний та медичний туризм, що дозволить задовольнити різноманітні інтереси відвідувачів. Особливу увагу слід приділити розвитку регіонального туризму, що сприятиме рівномірному розподілу туристичних потоків по всій країні [13 ,с. 65].

Важливим аспектом є залучення інвестицій у туристичний сектор, що можна досягти через створення сприятливого інвестиційного клімату та надання податкових пільг для інвесторів. Необхідно також активізувати маркетингову діяльність для просування українських туристичних продуктів на міжнародному ринку, використовуючи сучасні засоби комунікації та цифрові технології. Варто впроваджувати програми підготовки та підвищення кваліфікації кадрів у туристичній галузі, що забезпечить високий рівень обслуговування туристів. Відновлення та розвиток туризму в Україні після війни потребує тісної співпраці між державою, бізнесом та громадськими організаціями, що дозволить

ефективно використовувати наявні ресурси та забезпечити сталий розвиток галузі.

Умови воєнного стану в Україні ставлять перед індустрією туризму значні виклики, серед яких.

- зменшення прибутковості через обмеження в'їзду туристів та безпекові ризики;
- пошкодження туристичної інфраструктури, такої як готелі та історичні місця;
- відсутність достатньої туристичної інформації;
- зменшення інвестицій у туристичний сектор;
- застаріла система класифікації готелів;
- відсутність системи обліку туристичних даних.

Проте, в контексті туристичної сфери в Україні, є ряд можливостей.

- формування нового іміджу держави;
- використання глобальної медіа-простору для просування туристичного потенціалу;
- розвиток міжнародної інформаційно-комунікаційної стратегії;
- залучення інвестицій;
- впровадження цифрових технологій у туристичні послуги;
- створення Фонду підтримки туризму.

Для ефективного розвитку туристичної галузі в післявоєнний період Україні необхідно [24, с. 58].

- розробити детальну стратегію регіонального розвитку та державно-приватного партнерства;
- забезпечити активну співпрацю між владою, місцевими органами, громадськістю та бізнесом;
- створити сприятливе середовище для державних інституцій, щоб забезпечити відновлення і підтримку туристичної індустрії;

- розвивати транспортну та соціальну інфраструктуру;
- розвивати туристичний продукт;
- залучати міжнародний досвід та підтримку для підтримки ефективного співробітництва.

Досягнення успіху в цих напрямках вимагає від уряду та бізнес-спільноти активної взаємодії та взаєморозуміння. Важливо також створити ефективну нормативну базу для державно-приватного партнерства, щоб максимально залучити місцеву громаду та приватний сектор до розвитку туризму.

Одним із ключових аспектів відновлення та розвитку туризму є створення конкурентоспроможного туристичного продукту, який відповідав би сучасним потребам та очікуванням туристів. Це може бути досягнуто через інвестиції у рекламні та маркетингові кампанії, розвиток нових туристичних маршрутів, впровадження інноваційних послуг та залучення відомих міжнародних брендів у сферу туризму.

Додатково, необхідно активно працювати над покращенням якості обслуговування та створенням гостинного та дружнього середовища для туристів. Це включає в себе підвищення професійної кваліфікації персоналу, розвиток готельної та ресторанної сфери, а також створення спеціальних програм для підтримки та залучення туристів.

Загалом, розвиток туризму в Україні в умовах воєнного стану вимагає комплексного та системного підходу з урахуванням всіх факторів, які впливають на цей сектор. Лише шляхом спільних зусиль уряду, бізнесу та громадськості можна досягти значного прогресу в цьому напрямку [32, с. -60].

Після завершення збройного конфлікту постає необхідність відновлення економічної активності в зонах, поранених війною, та відновлення туристичної галузі на національному рівні. Згідно з думкою авторів А. Моца, С. Шевчука та Н. Середи, варто розглянути перспективні напрямки післявоєнного відновлення туризму в Україні.

Перший напрямок - розвиток різноманітних видів туризму, включаючи зелений, спортивний, медичний, діловий, освітній, а також військовий, воєнний та мілітарі-туризм.

Другий напрямок - залучення іноземних туристів до відвідування пам'яток та знакових місць в Україні після завершення війни.

Третій напрямок - розроблення та впровадження загальнонаціональних та міжнародних програм для підтримки туристичного бізнесу.

Четвертий напрямок - поглиблення міжнаціональної співпраці у сфері туризму.

П'ятий напрямок - розроблення нових технологій проектування та реалізації туристичних продуктів.

З метою відновлення туристичної галузі в Україні після війни також необхідно реалізувати такі заходи.

1) Розвиток внутрішнього та в'їзного туризму шляхом розроблення та реалізації національної маркетингової стратегії та участі в міжнародних промоційних заходах.

2) Реновація туристичної інфраструктури через залучення інвесторів та надання фінансової підтримки для відновлення пошкоджених об'єктів.

3) Інституційне забезпечення туристичної діяльності, зокрема прийняття законодавчих актів, розробка програм реабілітації та реінтеграції постраждалих осіб, а також створення фондів розвитку туризму та розробка якісних освітніх програм у цій сфері [44, .с 60].

На шляху до відновлення туристичної індустрії в Україні необхідно вивчити та враховувати досвід інших країн, таких як Хорватія, Ізраїль, Єгипет, Боснія та Герцеговина, які також пройшли крізь кризові та постконфліктні періоди, але зараз успішно розвиваються в сфері туризму. Війна в Україні безперечно змусить галузь туризму перебудовуватися, однак після завершення військових дій з'являться нові популярні туристичні об'єкти та напрями.

Підсумовуючи результати дослідження, перспективними шляхами післявоєнного відновлення туризму в Україні є.

1. Розвиток в'їзного та внутрішнього туризму.
2. Реновація інфраструктури туризму.
3. Якісне інституційне забезпечення туристичної діяльності.
4. Підвищення інтересу іноземних відвідувачів до меморіальних маршрутів та знакових місць повоєнного періоду.
5. Активізація маркетингових заходів для просування туристичного бренду України на зовнішніх ринках.
6. Розроблення якісних освітніх програм у сфері туризму й удосконалення існуючих.

Крім того, важливо враховувати, що впровадження інноваційних процесів у туристичній індустрії вимагає постійного менеджменту з самого початку. Інфраструктура туризму потребує постійних інновацій для підвищення ефективності та конкурентоспроможності на світовому ринку. Впровадження інновацій може значно пожвавити економічну активність в цій галузі та забезпечити її стабільний розвиток.

Перспективи розвитку туризму в Україні після війни включають ряд важливих аспектів.

1. Використання досвіду інших країн. Успішний досвід країн, що пережили війну, показує, що багато туристів виявляють інтерес до місць, що стали пам'ятними маршрутами та символічними локаціями. Освітній туризм може стати актуальним, щоб пережити події, які трапилися в різних містах і селах після війни.
2. Вшанування пам'ятних місць. Певні місця в Україні, такі як Чорнобаївка, Зміїний острів та інші, можуть стати унікальними символами слави, які привертають увагу туристів.

3. Фонди для відновлення та програми відновлення. Необхідно створити фонди для відновлення та розробити конкретні програми і стратегії для відновлення туризму в Україні.

Для відновлення позицій України на міжнародному ринку туристичних послуг туристичні підприємства повинні знаходити нові способи реклами та продажу своїх продуктів і послуг. Створення системи раціональних взаємозв'язків для вирішення певних планових завдань може забезпечити синергетичні зв'язки та посилити дії один одного [19, с. 58].

Також варто вивчити досвід інших країн, які успішно відновили свою туристичну індустрію після війни. Наприклад, Хорватія вдалося пережити кризу під час громадянської війни завдяки ефективній рекламній кампанії та акценту на свої унікальні туристичні переваги, такі як понад 1000 островів та екологічно чисті пляжі.

Окрім Хорватії, можна також розглянути досвід Кіпру, який став популярним туристичним напрямком після етнічних конфліктів. Ізраїль також є прикладом країни, яка успішно адаптувалася до триваючого військового конфлікту з Палестиною.

Для відновлення туристичних зон в Україні, особливо прибережних територій, важливо провести розмінування, щоб забезпечити безпеку для туристів і прискорити їх відновлення. Концептуальні засади реструктуризації туристичного потенціалу повоєнної України включають розвиток інфраструктури, формування конкурентних переваг та просування унікальних українських брендів за кордоном.

Таким чином, реалізація цих стратегічних напрямків допоможе відновити та розвинути туристичну індустрію в Україні після війни. Важливо враховувати досвід інших країн, а також забезпечити безпеку та комфорт для туристів. Підтримка туристичного бізнесу, розвиток інфраструктури та ефективне

маркетингове просування вітчизняного туризму на міжнародному рівні є ключовими складовими успішного відновлення та подальшого розвитку галузі.

Загальний висновок полягає в тому, що після війни Україна має потенціал для відновлення і розвитку туристичної індустрії. Для досягнення цієї мети важливо використовувати досвід інших країн, які також зазнали кризових періодів та конфліктів. Ключові стратегії включають розгалуження інфраструктури, оцифрування рішень, розвиток унікальних брендів та залучення інвестицій. Застосування цих підходів сприятиме ефективному відновленню та стабільному розвитку туристичної галузі в Україні, сприяючи відновленню економіки та підвищенню міжнародного престижу країни.

3.2. Розробка стратегії післявоєнного розвитку туризму в Україні

У 2023 році Україна почала відновлюватися після економічних "шоків", спричинених війною, особливо у сфері туризму. Державне агентство розвитку туризму оголосило результати збору податків за перші дев'ять місяців 2023 року. За цей період податки з туристичної галузі зросли на 13% порівняно з аналогічним періодом у 2022 році і склали 1 млрд 451 млн 317 тис. грн. Насправді, ця сума на 18% менша, ніж у довоєнному 2021 році. Готелі склали найбільшу частку платежів - 63%, які становили 916 млн 648 тис. грн. У 2023 році інші форми тимчасового розміщення, туристичні оператори та агентства також сплачували податки.

Зменшення кількості платників податків у туристичній галузі в порівнянні з попередніми роками є тривожним. Кількість юридичних осіб зменшилася на 24%, а фізичних - на 7% у порівнянні з 2022 роком. Порівняно з 2021 роком, загальне скорочення склало 36%, що є досить значним. Це вказує на швидке зниження господарської активності, особливо в малих та середніх підприємствах, які грають ключову роль у розвитку сектору туризму [23, с. 48].

Нині потрібно чітко визначити пріоритети для відновлення туристичної галузі. Крім того, країна може використовувати міжнародну допомогу для відбудови зруйнованих міст і модернізації туристичної інфраструктури. Це допоможе Україні зростати економічно та соціально після війни, забезпечуючи стабільний розвиток та привабливі умови для туристів.

У випадку, якщо влада не застосує відповідні заходи, а громадянське суспільство не взявши активну участь та не забезпечить контроль, значний потенціал відновлення туристичної галузі після війни може бути недооцінений.

Підприємництво в туристичному секторі має свої особливості, які залишаються актуальними навіть у період війни. Давайте розглянемо кілька ключових аспектів підприємництва в туризмі.

1. Сезонність. Багато туристичних підприємств стикаються зі сезонними коливаннями попиту. Вони повинні розробляти стратегії для згладжування цих коливань.

2. Конкуренція. У туристичному секторі завжди існує велика конкуренція, як в межах країни, так і на міжнародному ринку. Підприємства повинні розвивати унікальні пропозиції, щоб виділитися серед конкурентів.

3. Імідж та репутація. Репутація грає важливу роль у туристичній галузі. Враження туристів може значно впливати на успіх бізнесу, тому підприємства повинні активно працювати над підтримкою свого іміджу та взаємодією з клієнтами.

4. Партнерство з іншими галузями. Багато туристичних підприємств залежать від партнерських відносин з іншими галузями, такими як ресторани, транспортні компанії тощо.

5. Інновації та технології. Використання новітніх технологій є важливим для забезпечення конкурентоспроможності туристичних підприємств.

6. Екологічні стандарти. Зростаюча увага до екологічних питань впливає на туристичний сектор, тому підприємства повинні дотримуватися екологічних стандартів та практик.

7. Культурна чутливість. Повага до місцевої культури та традицій є ключовим для успішного ведення туристичного бізнесу.

Ці аспекти вимагають від керівників та команд туристичних підприємств гнучкості, креативності та готовності до змін для успішного конкурування навіть у період воєнного стану в Україні [18, с.37].

Неспереочно, розвиток підприємництва в туризмі під час війни в Україні є викликом через нестабільне середовище, що створюється конфліктами та загрозами безпеки для подорожуючих. Проте, визначимо деякі ключові аспекти, які можуть визначити стратегічні пропозиції для розвитку підприємництва в туризмі під час воєнного стану.

1. Безпека та стабільність. Безумовно, безпека є основним фактором, що впливає на можливість розвитку туризму в умовах війни. Необхідно забезпечити стабільність та гарантувати безпеку для туристів.

2. Військовий туризм. У деяких випадках військовий туризм може стати новим сегментом, де подорожуючі вивчають історичні події та відвідують місця пам'яті.

3. Підтримка туризму в мирних зонах. У безпечних регіонах країни може бути спроба підтримати туризм як засіб економічного відновлення.

4. Гуманітарні туристичні проекти. Організації можуть запускати гуманітарні туристичні проекти для надання допомоги та підтримки населенню в зоні конфлікту.

5. Маркетинг та комунікації. Ефективний маркетинг та комунікації можуть привертати туристів та підтримувати позитивне враження про безпечні регіони.

6. Спеціальні заходи для туристів. Деякі регіони можуть впроваджувати спеціальні заходи та знижки для туристів, що сприятимуть розвитку туризму.

Важливо розуміти, що вплив війни на туризм є складним, а його відновлення вимагає уважного підходу та стратегічного планування для забезпечення безпеки всіх учасників цього процесу.

Узагальнюючи, варто розглядати розвиток туристичного бізнесу у контексті синергії досягнень туристичної індустрії на національному та міжнародному рівнях.

За словами виконавчої директорки UN Tourism (UNWTO) Наталії Байони, сьогодні, ніж коли б то не було, важливо враховувати інвестиції в освіту, інновації, технології та розвиток молоді через підприємницьке мислення як частину публічно-приватного партнерства для забезпечення сталого росту галузі.

Аналіз сучасного стану підприємницької активності у туризмі є ключовим соціо-економічним феноменом і потребує критичного осмислення та прийняття ефективних антикризових заходів. Високий рівень підприємництва в країні має вплив на розвиток як самої туристичної галузі, так і на економіку та суспільство загалом, враховуючи загрози військових конфліктів і можливості післявоєнного відновлення [24, с. 98].

На підставі проведених раніше досліджень для оптимістичного сценарію можна виділити кілька ключових аспектів синергетичного ефекту підприємництва в Україні на сучасному етапі розвитку, під впливом світових тенденцій, що властиві сектору туризму.

1. Створення робочих місць. Підприємницька діяльність у туризмі сприяє появі нових робочих місць у різних галузях, таких як готельно-ресторанний бізнес, транспортні послуги, екскурсійні агентства та інші.

2. Залучення інвестицій. Підприємництво привертає інвестиції в галузь туризму, що сприяє розвитку нових проектів, покращенню інфраструктури та підвищенню якості послуг для туристів.

3. Стимулювання місцевої економіки. Підприємництво у туризмі може сприяти розвитку місцевої економіки через підтримку місцевих виробників, ресторанів, народних художніх промислів та інших місцевих підприємств.

4. Інновації та розвиток. Підприємці у туризмі сприяють впровадженню нових інновацій, технологій та послуг, що забезпечує галузі вищу конкурентоспроможність та привабливість для туристів.

5. Залучення уваги до місцевої культури і спадщини. Підприємці в туризмі можуть виступати як амбасадори місцевої культури та спадщини, розвиваючи та пропагуючи унікальні аспекти та традиції місцевих спільнот.

6. Сприяння сталому розвитку. Багато підприємців у туризмі враховують принципи сталого розвитку, спрямовуючи свою діяльність на збереження природних та культурних ресурсів для майбутніх поколінь.

7. Розширення туристичних пропозицій. Підприємці вносять різноманіття в туристичні послуги, розробляючи нові та цікаві маршрути, події та активності для туристів.

8. Розвиток малого та середнього бізнесу. Туризм може сприяти розвитку малого та середнього бізнесу, оскільки багато підприємств у цій галузі є малими підприємствами.

Ці аспекти демонструють, що розвиток підприємництва в туристичному секторі під час війни в Україні є складним завданням, оскільки конфлікти та війни часто призводять до невизначених умов та несприятливого середовища для подорожей.

Аналіз економічних показників підприємницької активності в туристичному секторі вказує на значне зниження вітчизняних малих та середніх підприємств, які істотно впливають на розвиток цієї сфери.

Проте, деякі ключові напрями можуть бути використані для адаптації стратегічних пропозицій у контексті розвитку туризму в умовах війни. Ці напрями включають безпеку та стабільність, військовий туризм, підтримку туризму у мирних зонах, гуманітарні туристичні проекти, маркетингові заходи та комунікації, спеціальні заходи та заохочення для туристів [46, с. 65].

Для перспективного сценарію розвитку можна виділити декілька ключових аспектів підприємництва в Україні на сучасному етапі під впливом світових тенденцій, що характерні для сектору туризму. Серед них. створення робочих місць, залучення інвестицій, стимулювання місцевої економіки, інновації та розвиток, привернення уваги до місцевої культури і спадщини, сприяння сталому розвитку, розширення туристичних пропозицій, підтримка малого та середнього бізнесу.

Для забезпечення відновлення сфери туризму в Україні після війни необхідно провести наступні заходи.

1. Реконструкція туристичної інфраструктури, включаючи створення довідників пошкоджених туристичних об'єктів та реставрацію історичних пам'яток.
2. Розвиток внутрішнього та в'їзного туризму, включаючи популяризацію України на міжнародному ринку та створення рекламних кампаній.
3. Інституційне забезпечення суб'єктів туристичної діяльності, включаючи прийняття законодавчих актів та розробку програм реабілітації для постраждалих.

Незважаючи на складну ситуацію після війни, туризм має стати важливим компонентом економічного відновлення. Це вимагає комплексного підходу та спільних зусиль усіх зацікавлених сторін.

Крім перерахованих заходів, необхідно також активно залучати міжнародних партнерів і інвесторів для фінансування проектів у сфері туризму в Україні. Це може бути здійснено шляхом проведення презентацій туристичного потенціалу країни на міжнародних форумах, виставках та конференціях, а також за допомогою переговорів із закордонними інвестиційними фондами і бізнес-структурами.

Крім того, важливо звернути увагу на розвиток інфраструктури та послуг, спрямованих на приваблення туристів у віддалені регіони країни. Це може включати розвиток екологічного туризму, активний відпочинок у гірських районах, та інші види туризму, що залучають до малоосвоєних територій.

З огляду на потенціал України як туристичного напрямку зі своєю багатою історією, культурою та природою, важливо також розвивати туризм як засіб міжкультурного та міжнаціонального зближення. Сприяти обміну культурними цінностями, організовувати культурні заходи та фестивалі, які привертатимуть увагу як місцевих, так і зарубіжних туристів, сприятиме формуванню позитивного іміджу України та підвищенню інтересу до неї [23, с. 62].

Необхідно також вдосконалювати механізми підтримки малого та середнього бізнесу у сфері туризму, зокрема, шляхом надання фінансових пільг, консультаційної та організаційної підтримки. Це допоможе збільшити кількість і якість послуг, які пропонуються туристам, та зробить туризм більш доступним і привабливим для широкого кола людей.

Загалом, розвиток туризму в Україні вимагає комплексного підходу, враховуючи потенціал країни, її особливості та сучасні тенденції у галузі. Він може стати одним із ключових чинників економічного відновлення та соціального розвитку України після війни, якщо буде правильно організований і підтриманий всіма зацікавленими сторонами.

Такий комплексний підхід до розвитку туризму в Україні сприятиме не лише відновленню економіки після війни, але й підвищить престиж країни на

міжнародній арені, сприятиме культурному та економічному обміну з іншими країнами, а також сприятиме зміцненню місцевих громад і регіонів.

Залучення всіх зацікавлених сторін, включаючи урядові органи, бізнес, громадськість та міжнародних партнерів, є ключовим елементом успішної реалізації стратегії розвитку туризму. Важливо поєднати інноваційні підходи з уважним врахуванням історичних, культурних та екологічних аспектів, щоб забезпечити стале та збалансоване зростання туристичного сектору.

Туризм може стати справжньою силою для позитивних змін в Україні, яка привертає увагу світу не лише своєю природною красою та історичними пам'ятками, але й своєю гостинністю та потенціалом для інноваційного розвитку. Шлях до досягнення цієї мети може бути складним, але з відповідними зусиллями та ресурсами Україна може стати важливим туристичним напрямком у світі.

3.3. Аналіз ефективності реалізації запропонованих заходів

Глобальне агентство ООН, Всесвітня Туристична Організація (UNWTO), у 2023 році звітувало про втрати у світовій туристичній індустрії внаслідок війни в Україні, оцінивши їх на понад 14 мільярдів доларів. До цього часу, українські та російські туристи відігравали приблизно 3% ролі на світовому ринку туризму у контексті витрат на міжнародні подорожі [41, с. 75].

Відновлення туристичної галузі в Україні стоїть перед складними викликами, які включають різноманітні аспекти. По-перше, це питання забезпечення безпеки туристів. Воно стосується не лише наявності необхідного житла у місцях перебування, а й дотримання правил безпеки під час екскурсій та туристичних маршрутів. Наприклад, важливо ретельно перевірити та підготувати популярні туристичні маршрути, такі як відвідування зони Чорнобильської катастрофи, з урахуванням можливих загроз. Ця проблема стосується і територій, які раніше були окуповані.

Другий аспект – це відновлення транспортної інфраструктури та пошкоджених об'єктів туристичного значення, таких як музеї та історичні пам'ятки. За даними ЮНЕСКО, на серпень 2023 року було визнано пошкодження 284 об'єктів культурної спадщини України. Це ставить перед владою завдання відновлення та ремонту важливих об'єктів.

Третім ключовим аспектом є впровадження нових моделей управління туризмом на загальнодержавному та регіональному рівнях. У цьому питанні Україна може взяти за приклад досвід європейських країн, де схожі моделі довели свою ефективність. Прийняття нового закону "Про туризм" може стати важливим кроком у напрямку до впровадження європейських стандартів у розвитку туристичної галузі України [23 ,с. 96].

Забезпечення безпеки в Україні стане ключовим аспектом для відновлення туристичної галузі, зокрема для відновлення в'їзного туризму. Повернення іноземних туристів в Україну буде залежати перш за все від гарантій їхньої особистої безпеки. До початку конфлікту з Росією, у деяких регіонах України іноземні туристи складали до 30% (у містах Києві та Одесі) або навіть 40–45% (у Львові та Трускавці) від загальної кількості туристів. Витрати іноземних туристів у 2021 році, згідно з Державною службою розвитку туризму, становили в середньому 929 доларів за 7-9 днів перебування в Україні, що виявляється значно вище, ніж витрати вітчизняних туристів.

Більшість готелів у містах повинні мати спеціально обладнані приміщення для притулку туристів. Великі міські готелі рівня 4-5* зазвичай мають підвальні приміщення, багато з яких вже адаптовані під притулки. Проте санаторії та курортні готелі, які зазвичай не мають таких приміщень, залишаються проблемними. Особливо це стосується тих, що були побудовані після отримання незалежності.

Швидкість відновлення в'їзного туризму в Україну залежатиме не лише від відновлення авіасполучень, але також від швидкості подолання негативних

уявлень щодо безпеки перебування туристів в Україні. Роль у цьому відіграватиме індустрія MICE-туризму. Розпочаток ділового туризму в Україні не обов'язково розпочнеться зі звичайних конференцій або форумів, а може розпочатися з проведення великих бізнес-подій, організаторами яких будуть західні компанії. Це може привернути увагу значної міжнародної аудиторії до питання безпеки в Україні та стати позитивним сигналом для відвідування країни іноземними туристами.

Практично ніхто не сумнівається, що туризм стане одним з основних стимулів економічного зростання України в післявоєнний період. Тому наразі критично важливо розпочати розробку нової стратегії розвитку вітчизняного туризму, яка враховуватиме як аспекти безпеки, так і зміни у переважаючих напрямках туризму в Україні [33, с. 56].

Особливу увагу слід звернути на розвиток гастрономічного туризму та екологічного туризму. Гастрокультура українців може привернути значну кількість іноземних туристів, адже навіть до початку конфлікту українські ресторани та паби були відомі своєю концептуальністю. Щодо екологічного туризму, національні та регіональні природні заповідники можуть стати привабливими як для внутрішніх, так і для іноземних туристів.

Важливим аспектом відновлення туризму в Україні є розвиток лікувально-оздоровчого туризму. Створення програм реабілітації та психологічного відновлення може бути надзвичайно корисним для українських громадян, зокрема військових та тих, хто постраждав внаслідок конфлікту. Це може включати програми реабілітації військових, психологічної адаптації для осіб з окупованих територій та інші. Хоча ці програми можуть потребувати значних державних витрат, можна розглядати можливість розробки їх на базі існуючих санаторіїв та курортів України, а також залучення приватного сектору, такого як санаторії та спа-готелі. Це дозволить ефективніше використовувати наявну інфраструктуру для задоволення потреб тих, хто потребує реабілітації.

Враховуючи потенціал туризму як одного з основних драйверів економічного зростання, важливо вдосконалити і розвивати вітчизняну туристичну індустрію. Це включає в себе не лише заходи забезпечення безпеки та відновлення туристичної інфраструктури, але й розробку нових туристичних продуктів, які відповідають сучасним тенденціям та потребам міжнародного туристичного ринку.

Таким чином, розвиток туризму в Україні після війни буде вимагати комплексного підходу, що включатиме різноманітні заходи забезпечення безпеки, відновлення інфраструктури, розробку нових туристичних продуктів та просування країни на міжнародному туристичному ринку [29, с. 37].

Головним фактором відновлення в'їзного туризму в Україні стають питання безпеки. Європейські вчені належним чином розглядають аспекти безпеки в туризмі як ключовий елемент конкурентоспроможності країни на міжнародному туристичному ринку. У зв'язку зі значним розвитком туристичних ринків багатьох країн та підвищеною конкуренцією, вимоги до туристичних подорожей стають все вищими. На сучасному етапі безпека маршрутів та місць призначення для туристів стає пріоритетним аспектом. Фактично, безпека перетворюється на один із ключових компонентів якості туристичних послуг.

Серед сьогоденних ризиків, що значно впливають на розподіл туристичних потоків, першочергово виділяють терористичні загрози, військові конфлікти (зокрема в Україні), високий рівень злочинності та природні катастрофи, пов'язані зі змінами клімату. Сербські дослідники, аналізуючи вплив військових конфліктів на розподіл туристичних потоків у світі, вказують, що негативний вплив війни на туризм не обов'язково обмежується фактичною зоною чи періодом конфлікту. Здебільшого зниження кількості туристів відбувається через глобальну невизначеність, пов'язану як зі ситуацією до конфлікту, так і з наслідками конкретного інциденту.

Деякі вчені пов'язують уявлення іноземних туристів про рівень безпеки країни з кількістю поліцейських на 100 тис. населення, а також з суспільно-політичною ситуацією у сусідніх країнах. Наприклад, румунські дослідники зазначають, що на рівень безпеки Румунії як туристичної дестинації негативно впливають події в Україні (сепаратизм на Донбасі та проблеми у Криму), а також політична нестабільність у Молдові.

Згідно опитування вітчизняних туроператорів, проведеного у вересні 2023 року, найбільшими проблемами для відновлення в'їзного туризму в Україну у післявоєнний період є питання безпеки туристів та негативний імідж держави як постконфліктної країни.

Причини, які створюють перешкоди для розвитку в'їзного туризму в Україну (у післявоєнний період), розглядаються у контексті низки ключових факторів.

1. Невизначена безпекова ситуація. Відсутність стабільної безпеки в країні є однією з основних проблем, яка відлякує потенційних туристів.
2. Негативне сприйняття України як постконфліктної країни. Імідж країни після воєнних подій впливає на рішення іноземних туристів відвідати Україну.
3. Близькість туристичних маршрутів до лінії фронту. Цей фактор стає причиною побоювань та впливає на рішення подорожувати в Україну.
4. Висока вартість страхових полісів для іноземних туристів. Високі витрати на страховку також можуть зменшити привабливість країни для туристів.
5. Пошкоджена/зруйнована інфраструктура та об'єкти показу. Наявність пошкоджених об'єктів може негативно позначитися на загальному враженні від подорожі.
6. Поручена міжнародна транспортна логістика (відновлення авіасполучень). Обмеженість доступу до транспортних маршрутів також створює перешкоди для туристичного руху.

З питаннями безпеки пов'язаний не лише туризм на морі, але й інші аспекти відпочинку. Наразі, потенційні туристи стають все більш прискіпливими щодо безпеки, звертаючи увагу на наявність укриття та захисту на територіях відпочинку, особливо на пляжах [15, с. 86].

У післявоєнний період важливо впровадити нові підходи управління туристичною галуззю України. Це може включати розвиток рівноправної співпраці між державними органами, місцевим бізнесом та професійними громадськими організаціями. Формування локальних та регіональних організацій для управління туристичними дестинаціями (DMO) може стати успішним прикладом, оскільки цей підхід вже використовується у багатьох країнах Євросоюзу.

В Україні процеси змін управління туристичною галуззю розпочалися ще влітку 2022 року після відступу російських окупантів з певних областей. Державне агентство розвитку туризму України оголосило про створення комісії з розгляду питань, пов'язаних із функціонуванням туристичної галузі під час воєнного стану [17, с. 53].

Спочатку Комісія планувала розробити положення щодо створення регіональних та локальних організацій для управління туристичними дестинаціями, а також вдосконалення законодавчої бази у сфері туризму. Однак у зв'язку з воєнними подіями, мета Комісії змінилася, і вона стала дорадчим органом, який тимчасово розглядав питання, пов'язані з функціонуванням туристичної галузі під час воєнного стану.

У контексті обмежених фінансових ресурсів на розвиток туризму в Україні, що стане актуальним у післявоєнний період, виникає потреба у створенні регіональних та місцевих організацій для керування туристичними напрямками. Ці організації, відомі як DMO (організації з управління дестинаціями), є складними структурами, що ґрунтуються на державно-приватному партнерстві,

та об'єднують громадські, приватні та державні сектори, які мають інтерес у маркетинговому просуванні як регіону, так і окремих туристичних продуктів.

Спільне управління дестинацією дозволяє уникнути дублювання зусиль державного та приватного секторів у приверненні туристів, а також відкриває нові можливості для спільних навчань та підтримки місцевого бізнесу. Наприклад, у Польщі налічується 120 локальних туристичних організацій, що охоплюють усі області країни. Україна також розпочала підготовчий процес для створення подібних організацій, проте російське вторгнення зупинило цей процес [23, с. 58].

На сьогоднішній день деякі громади та представники туристичного бізнесу, з підтримкою Державного агентства розвитку туризму України, знову розпочинають процес створення таких організацій. Наприклад, Ворохтянська громада Івано-Франківської області вже підписала меморандум про створення локальної організації з маркетингу дестинації, що має на меті розвиток туризму у своїй регіоні. Такі ініціативи сприяють підвищенню відвідуваності та привабливості регіонів, створенню туристичної інфраструктури та підтримці місцевого бізнесу.

У сучасних умовах, коли державний бюджет не передбачає виділення коштів на розвиток туризму в Україні, створення маркетингової структури на засадах державно-приватного партнерства виявляється оптимальним кроком для збільшення потенціалу туристичної галузі на регіональному рівні. Зокрема, підприємства сфери туризму вкладають особливий інтерес у якнайшвидше відновлення туристичної інфраструктури та подальше активне просування на міжнародних ринках.

Для подальшого розвитку туризму в Україні у післявоєнний період важливо розпочати створення місцевих туристичних організацій у різних регіонах країни, де туризм відіграє ключову роль у розвитку економіки та створенні робочих місць. Крім того, з часом буде потрібно розробити і прийняти

нову Стратегію розвитку туризму, яка враховуватиме нові умови післявоєнної України.

Внаслідок повномасштабного вторгнення Росії в Україну страждає не лише туристична індустрія України, а й європейський туристичний ринок в цілому. Однак деякі країни Євросоюзу, що раніше були залежні від російського туристичного ринку, змогли успішно перенаправити туристичні потоки у 2022 році.

Для відновлення туристичної індустрії в Україні після війни необхідно переглянути підходи до управління туристичним сектором на місцевому рівні. Особливу увагу слід приділити вивченню європейської моделі управління, яка базується на діяльності маркетингових організацій з управління туристичними дестинаціями (DMO). Такі структури можуть об'єднати бізнес, громадський сектор та владні органи з метою більш ефективного використання ресурсів регіону, у тому числі фінансових, кадрових, природних та культурних.

Узагальнюючи всі вищезгадані аспекти, можна сказати, що розвиток туризму в Україні після війни потребує комплексного підходу. Основні напрямки включають створення маркетингових структур на різних рівнях на засадах партнерства між державою та приватним сектором, розробку і впровадження нової стратегії розвитку туризму, а також активне вивчення та адаптацію європейських моделей управління туристичним сектором [30 ,с. 36].

Ці кроки спрямовані на відновлення туристичної інфраструктури, залучення інвестицій, просування туристичних продуктів на міжнародному ринку та створення умов для сталого росту туризму як ключового галузі економіки. Важливо також враховувати потреби та очікування туристів, зокрема щодо безпеки та якості послуг, щоб забезпечити позитивний досвід від відпочинку в Україні.

Висновки до розділу 3

Отеж, післявоєнне відновлення та розвиток туризму в Україні мають значний потенціал, який можна реалізувати через цілеспрямовані напрямки та методи розвитку. Основні напрямки розвитку туризму включають відновлення інфраструктури, розширення внутрішнього та міжнародного туризму, а також просування культурної спадщини та природних ресурсів.

Методами розвитку можуть бути створення нових туристичних маршрутів, підвищення якості туристичних послуг, стимулювання інвестицій у туристичний сектор та розвиток нових видів туризму, таких як екотуризм, агротуризм та культурний туризм. Розробка стратегії післявоєнного розвитку туризму в Україні повинна враховувати комплексний підхід, включаючи державну підтримку, залучення міжнародних партнерів та інвесторів, а також активну участь місцевих громад.

Стратегія має включати планування відновлення інфраструктури, заходи з підвищення безпеки туристів, маркетингові кампанії для відновлення іміджу України як безпечного та привабливого туристичного напрямку, а також програми підготовки кадрів у туристичній сфері.

Аналіз ефективності реалізації запропонованих заходів буде здійснюватися через моніторинг ключових показників, таких як кількість туристів, доходи від туризму, рівень зайнятості у туристичному секторі та рівень задоволеності туристів. Важливо проводити регулярні оцінки та коригувати стратегію на основі отриманих результатів та змін в умовах ринку. Таким чином, комплексний підхід до відновлення та розвитку туризму в Україні після війни дозволить не лише відновити втрачений потенціал, але й створити нові можливості для сталого розвитку туристичного сектору в довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ

Таким чином, туризм в Україні є важливою складовою економіки, що включає в себе подорожі з метою відпочинку, оздоровлення, ділових та культурних візитів.

Сучасний стан туризму в Україні значно ускладнений військовими діями, які почалися у 2022 році. Ці події призвели до значного зниження кількості туристів, руйнування туристичної інфраструктури та зменшення доходів від туризму. Однак, попри ці виклики, післявоєнний період відкриває нові можливості для відновлення та розвитку туризму в Україні.

Аналіз сучасного стану туристичної галузі в Україні показав, що війна мала суттєвий негативний вплив на різні аспекти індустрії, включаючи руйнування інфраструктури, зниження довіри до безпеки регіону та втрату доходів. Водночас, існують позитивні тенденції, такі як зростання внутрішнього туризму та інтерес міжнародних туристів до унікальних культурних та природних об'єктів України.

Міжнародний досвід відновлення туризму в країнах, що зазнали воєнних конфліктів, свідчить про те, що успішне відновлення можливе за умови ефективного управління, залучення інвестицій та активного просування туристичних можливостей на міжнародному рівні. Україна має значний туристичний потенціал, який може бути використаний для відновлення галузі. Це включає культурно-історичні пам'ятки, природні парки, гірські та морські курорти, а також гастрономічні та винні тури.

Відновлення інфраструктури, розвиток нових туристичних маршрутів та активне просування України як безпечного та привабливого туристичного напрямку є ключовими напрямками для розвитку галузі. Розробка рекомендацій щодо стратегії відновлення та розвитку туризму включає заходи з відновлення зруйнованих об'єктів, залучення міжнародних та національних інвестицій,

підвищення якості обслуговування та створення нових туристичних продуктів. Відновлення туризму сприятиме не лише економічному зростанню, але й соціально-економічній стабілізації регіонів, створенню робочих місць та підвищенню якості життя місцевих громад.

У підсумку, сучасний стан туризму в Україні, попри складні обставини, має значний потенціал для розвитку у післявоєнний період. Ефективне використання цього потенціалу потребує комплексного підходу, що включає відновлення інфраструктури, залучення інвестицій, просування туристичних можливостей та підвищення якості обслуговування. Це дозволить перетворити туризм на потужний економічний драйвер та сприятиме відродженню України.

Туризм в Україні, як і в інших країнах, є важливою економічною категорією, що включає різні види подорожей і діяльності, пов'язані з відпочинком, оздоровленням, діловими та культурними цілями. Він виступає потужним засобом соціально-економічного розвитку, стимулюючи інші галузі економіки, такі як транспорт, гостинність, харчова промисловість, культура та розваги.

Туризм відіграє ключову роль у розвитку країни, сприяючи економічному зростанню, створенню робочих місць, покращенню інфраструктури та підвищенню рівня життя населення. Він також сприяє культурному обміну, міжнародному співробітництву та покращенню іміджу країни на міжнародній арені. Для України розвиток туризму має особливе значення в контексті її географічного положення, багатой історичної та культурної спадщини.

Сучасний стан ринку туристичних послуг в Україні значно постраждав через військові дії. Статистичні дані свідчать про суттєве зниження кількості іноземних туристів, зменшення внутрішнього туризму та зниження доходів від туризму. Водночас, деякі регіони демонструють позитивні тенденції у розвитку внутрішнього туризму, зокрема за рахунок місцевих туристів, які шукають безпечніші місця для відпочинку.

Військовий конфлікт суттєво вплинув на туристичну галузь України, призвівши до руйнування туристичних об'єктів та інфраструктури, зниження рівня безпеки, що відлякує іноземних туристів. Незважаючи на це, окремі регіони України продовжують розвивати туристичні послуги, адаптуючись до нових умов.

Основними обмеженнями та проблемами є зниження рівня безпеки, руйнування інфраструктури, економічна нестабільність, зниження платоспроможності населення та відтік іноземних інвесторів. Ці фактори значно ускладнюють розвиток туристичної галузі та вимагають комплексних заходів для їх подолання.

Відновлення туризму після війни вимагає комплексного підходу, який включає відновлення інфраструктури, розвиток нових туристичних маршрутів, залучення інвестицій та активне просування туристичних можливостей України на міжнародному ринку. Важливими напрямками є розвиток екотуризму, культурного та історичного туризму, а також медичного туризму.

Стратегія повинна включати конкретні заходи з відновлення зруйнованих об'єктів, залучення міжнародних та національних інвестицій, покращення якості обслуговування та створення нових туристичних продуктів. Важливим елементом є підвищення рівня безпеки та створення позитивного іміджу України як туристичного напрямку.

Оцінка ефективності реалізації заходів щодо відновлення та розвитку туризму включає моніторинг основних показників, таких як кількість туристів, доходи від туризму, інвестиції у галузь та рівень задоволеності туристів. Важливо також враховувати соціально-економічні впливи, такі як створення робочих місць та покращення рівня життя місцевих громад.

Перспективи післявоєнного відновлення та розвитку туризму в Україні є значними, але вимагають комплексного підходу та стратегічного планування. Відновлення інфраструктури, розвиток нових туристичних маршрутів, залучення

інвестицій та активне просування туристичних можливостей України на міжнародному рівні є ключовими напрямками для успішного відновлення галузі. Оцінка ефективності реалізації заходів дозволить своєчасно коригувати стратегії та досягати поставлених цілей. Таким чином, туризм може стати важливим чинником економічного зростання та соціального відродження України у післявоєнний період.

Таким чином, туризм в Україні, незважаючи на значні виклики та труднощі, пов'язані з військовими діями, залишається важливою економічною категорією з великим потенціалом для відновлення та розвитку у післявоєнний період. Аналіз сучасного стану туристичної галузі показав, що вона зазнала значних втрат, але водночас є позитивні тенденції у розвитку внутрішнього туризму. Міжнародний досвід свідчить про можливість успішного відновлення туризму за умови ефективного управління, залучення інвестицій та активного просування туристичних можливостей країни.

Визначення ролі та значення туризму у розвитку країни підкреслює його важливість для економічного зростання, створення робочих місць та покращення якості життя населення. Оцінка розвитку туризму на регіональному рівні за допомогою різних методів дозволяє виявити основні проблеми та можливості для подальшого розвитку. У післявоєнний період основними напрямками відновлення та розвитку туризму мають стати відновлення інфраструктури, розвиток нових туристичних маршрутів, залучення інвестицій та покращення якості обслуговування.

Розробка стратегій післявоєнного розвитку туризму в Україні повинна включати конкретні заходи з відновлення зруйнованих об'єктів, створення нових туристичних продуктів та підвищення рівня безпеки. Оцінка ефективності реалізації цих заходів дозволить своєчасно коригувати стратегії та досягати поставлених цілей, сприяючи економічному зростанню та соціальному відродженню країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Баженова С., Пологовська Ю., Бикова М. Реалії розвитку туризму в Україні на сучасному етапі. *Наукові перспективи*. 2022. № 5(23). С. 168–180.
2. Барвінок Н. В. Перспективи розвитку воєнного туризму на території України після закінчення російсько-української війни. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2022. Вип. 18(2). С. 206–217.
3. Барвінок Н.В., Барвінок М.В. Вплив російсько-української війни на туризм в Україні та перспективи його розвитку в майбутньому. *Російсько-українська війна (2014–2022): історичні, політичні, культурно-освітні, релігійні, економічні та юридичні аспекти* : монографія. 2022. С. 24–34.
4. Бордун О., Шевчук В., Монастирський В., Лучка О. Втрати на напрями порятунку туристичного бізнесу України в умовах війни. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2022. Вип. 62. С. 178–196.
5. Гаврилюк А. М. Міжнародний досвід розвитку туризму в умовах війни та поствоєнний період. Гостинність, сервіс, туризм: досвід, проблеми, інновації : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 14-15 квітня 2022 р.). Київ : КНУКІМ, 2022. 294 с. С. 93-95.
6. Грищенко С.І. Туристична індустрія України: аналіз тенденцій та чинників розвитку в координатах повоєнного відновлення. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 23. URL: <https://url.org/10.32782/2524-0072/2023-52-29>
7. Журба І., Несторишен І., Матюх С. Реалізація державної туристичної політики в контексті регіонального розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 4. С. 51-61.
8. Зарубіна А., Сіра Е., Демчук Л. Особливості туризму в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, 2022 р. № 41. <https://url.org/10.32782/2524-0072/2022-41-14>

9. Захарова Т.В. Напрями розвитку туристичного бізнесу України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49. URL: <https://url.org/10.32782/2524-0072/2023-49-6>
10. Звіт про прямі збитки інфраструктури, непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України, та попередня оцінка потреб України у фінансуванні відновлення. 2022. URL: <https://kse.ua/ua/russiawill-pay/> (дата звернення: 28.05.2024).
11. Каїль О. О., Юхновська Ю. О. Розвиток туристичної галузі в Україні під час воєнного стану. Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 25 листопада 2022 р.). Запоріжжя : НУ “Запорізька політехніка”, 2022. 770 с. С. 177-179.
12. Кириченко С. Подорожі та війна: якою буде туріндустрія після перемоги. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/21/689436/>
13. Кіш Г.В. Сучасні туристичні тенденції в постпандемічний період. *Таврійський науковий вісник. Серія : Економіка*. 2021. Вип. 7. С. 27–34.
14. Климська В. Скільки втратив туризм України через пандемію. Сума шокує. URL: <https://omore.city/articles/123449/vtrati-turizmu-ukrainiu-2020-roci-cherez-pandemiyu> (дата звернення: 04.03.2023).
15. Корчевська Л. Стан, особливості та перспективи туризму у воєнний та поствоєнний періоди. Управління розвитком сфери гостинності: регіональний аспект : матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, м. Чернівці, 5 травня 2022 р. Чернівці : Технодруку, 2022. С. 337–341.
16. Малярчук Н.М., Чирва О.Г. Проблеми та перспективи розвитку незвичних видів туризму на території України після закінчення російськоукраїнської війни на прикладі військового туризму. *Економічні горизонти*. 2022. № 4(22). С. 34–42.

- 17.Моца А. А., Шевчук С. М., Середа Н. М.Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 41. URL: <https://url.org/10.32782/25240072/2022-41-31>.
- 18.Моца А., Шевчук С., Середа Н. Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://url.org/10.32782/2524-0072/2022-41-31> (дата звернення: 14.01.2024).
- 19.Носирєв О., Деділова Т., Токар І. Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2022. Вип. 1(26). С. 55–68.
- 20.Олексюк Г.В., Подольський О.С. Проблеми та перспективи туристичної індустрії України в умовах сучасних викликів. *Регіональна економіка*. 2022. № 3. С. 95–105.
- 21.Паньків Н., Скрипник М. Екологічний туризм як пріоритетний напрямок сталого розвитку туризму в Україні: виклики сьогодення. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 4. С. 229–240.
- 22.Паньків Н.Є. Характеристика екотуристичного потенціалу України в умовах війни. Креативний простір України та світу. Монографія, Харків. «Новий курс», 2022. С. 154-162
- 23.Парфененко Г. Як війна в Україні вплинула на туризм Німеччини та США. URL: <https://dip.org.ua/nimechchina/stalo-vidomo-yak-vijna-v-ukraini-vplinuli-na-turizm-nimechchini-ta-ssha-ozvucheno-nevtishni-prognozi/>
- 24.Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.08.2023).
- 25.Растворова М. Підходи до позиціонування туристичних дестинацій в умовах викликів війни: аналіз досвіду країн балканського півострову. *Вчені записки Університету «Крок»*. 2022. № 3 (67). С. 83–91.

26. Рейманн М., Корнус О., Венгерська Н., Холодок В., Пацюк В., Паланг Х. Розвиток туристичного бізнесу прифронтових громад в умовах війни: зарубіжний та український досвід. *Регіональна економіка*. 2023. № 1. С. 136–144.
27. Роїк О. Р., Недзвецька О. В. Шляхи розвитку туристичної сфери України у воєнний період. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : економічні науки*. 2022. Випуск 46. С. 11–15.
28. Романова А. А. Управління розвитком туристичної сфери в умовах збройних конфліктів. *Modern Economics*. 2018. № 9. С. 93-104.
29. Сіра Е. О., Голубець І. М., Безрученков Ю. В. Післявоєнне відновлення туризму в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2022. № 68. С. 155-158.
30. Скільки іноземців побувало в Україні за 2021 рік. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/321701-skilki-inozemtsivpobuvalo-v-ukrayini-za-2021-rik> (дата звернення: 28.05.2024).
31. Слатвінська Л. А. Сучасний стан та перспективи розвитку суб'єктів туристичної діяльності в Україні. *Економічні горизонти*. 2023. № 4 (26). С. 76–87.
32. Слатвінська Л. А., Збиранник О. М. Аналіз та оцінка туристичної активності суб'єктів екскурсійного туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL: <https://url.org/10.32782/2524-0072/2023-55-71> (дата звернення: 28.05.2024).
33. Тиравський В. Право на відпочинок під час війни: як російське вторгнення вплинуло на туризм в Україні. URL: <https://foreignukraines.com/2022/10/20/how-the-russian-invasion-affectedtourism-in-ukraine/> (дата звернення: 28.05.2024).
34. Титаренко Л. М., Рябокінь Є. О. Підприємництво у сфері туризму в умовах глобальних трансформацій. *Ефективна економіка*. 2021. № 9.

- URL:http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2021/96.pdf (дата звернення: 14.01.2024).
35. Туризм в умовах війни. «Перетворювати місця живої трагедії на варіант розваги – неприпустимо». URL: <https://www.wprostukraine.eu/ua/kultura/10715638/tyrizm-v-umovah-vijiniperetvoruvati-miscya-jivoyi-tragediyi-na-variantrozvagi-nepripustimo.html> (дата звернення: 28.05.2024).
 36. Уварова Г. Рекреаційно-туристичний потенціал України// Географія та основи економіки в школі. – 2014. – №2. – с. 29.
 37. Україна отримала рекордну суму туристичного збору у 2021 році. URL: <https://delo.ua/uk/economy/ukrayina-otrimala-rekordnu-sumuturisticnogo-zboru-u-2021-roci-391832/> (дата звернення: 28.05.2024).
 38. Україна, Литва та Польща розпочали працювати над оцифруванням культурної спадщини України. URL: <https://www.unian.ua/society/ukrajina-litva-ta-pol-shcha-rozpochali-pracyuvati-nad-ocifruvannyamkulturnojispadshch>
 39. Фастовець О. Туризм в Україні в умовах воєнного стану. *Development of management and entrepreneurship methods on transport*. 2022. № 3 (80). С. 87–97. URL: <https://url.org/10.31375/2226-1915-2022-3-87-97>
 40. Філюк С.М. Вплив кризових процесів на туристично-рекреаційний потенціал України: ретроспективний аналіз даних 2014–2022 рр. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. Вип. 34. С. 296–305. URL: <http://dx.url.org/10.5281/zenodo.7220110>
 41. Хамініч С.Ю. Ефективність методів управління маркетингом у сфері туризму // Південноукраїнський правничий часопис. – 2007. – №1. – с. 210–218.
 42. Харічков С.К. Проблемні питання сталого розвитку рекреацій та туризму в Україні, Туристично-краєзнавчі дослідження. – 2015. – №2. – с. 68.

- 43.Хаустова В. Є. Проблеми розвитку туристичної галузі в Україні [Електронний ресурс] / В. Є. Хаустова, Є. Ф. Горбатова. – Режим доступу: http://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy2010-2_0-pages-28_33.pdf
- 44.Ходаківська В.П. Ринок фінансових послуг: [навч. посіб.] / В.П. Ходаківська, О.Д. Данілов – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 501 с.
- 45.Цупка І.М., Кривенкова Р.Ю. Пріоритети функціонування туристичної індустрії під час війни в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2023. Вип. 79. С. 247–250.
- 46.Цьохла С.Ю. Активізація та розвиток інвестиційної діяльності в сфері курортно-рекреаційного господарства // інвестиції: Практика та досвіт. – 2014. – №22. – с. 6-10.
- 47.Цьохла С.Ю. Систематизація факторів розвитку туристичної індустрії. Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». 2009. Том 22(61). № 2. С. 373–380.
- 48.Члени Ради Безпеки ООН визнають дії Росії такими, що спрямовані на знищення культурної спадщини українців. URL: https://risu.ua/chleni-radi-bezpeki-onn-viznayutdiyi-rosiyi-takimi-shcho-spryamovani-na-znishchennya-kulturnoyi-spadshchiniukrayinciv_n130916
- 49.Шепелюк С. І. Особливості становлення та розвитку туристичної індустрії в Україні / С. І. Шепелюк // Вісник ДІТБ. – 2019. – № 17. – С. 262–268.
- 50.ЮНВТО приєднується до Всесвітнього економічного форуму туризму для знакового 10-го випуску. URL: <https://www.unwto.org/news/unwto-joins-global-tourism-economy-forum-for-landmark-10th-edition> (дата звернення: 28.05.2024).
- 51.Юрченко Ю. Ю. Концептуальні напрями розвитку внутрішнього туризму в Україні / Ю. Ю. Юрченко // Економіка України. – 2016. – № 6. – С. 29–39.

